

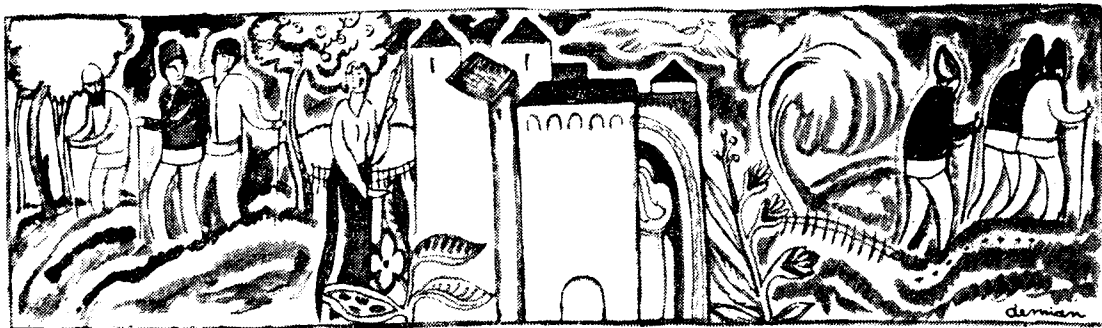
GÂNDIREA

ANUL VII (1927)
No. 1

A.L.

GÂNDIREA

INTRE APOLLO ȘI ISUS

DE

NICHIFOR CRAINIC

I

E un tablou al lui Max Klinger, intitulat *Isus în Olimp*; inspirație foarte îndrăzneată și larg înțeles al acelei lupte fără pereche ce s'a dat între creștinismul care se năștea și antichitatea care își trăgea sufletul de moarte :

Pe muntele pe care l-a cântat Omer și l'a adorat poporul grec, zeii sunt adunați în jurul lui Joe ca pentru cea din urmă dată când se mai văd între ei. Sunt zei, sunt zeițe și e Jupiter tonans care încă mai șade pe tronul împărătesc de odinioară. Dar chipurile lor nu mai zâmbesc, senine și armonioase, de tinerețe și de frumusețe eternă, cum le plâsmuise simetria limpede a fantaziei mitologice. Sunt parcă fantomele celor cari au fost, Zeus însuș, cel cu fruntea maestasă din care țâsnise Minerva, înțelepciunea lumii, arată îmbătrânit, gârbov și slăbănog, tremurând din încheieturi și abia ținându-se în jilt. Mâna care strânsese cândva fulgerul cade goală și uscățivă pe genunchiu; în cealaltă mână, sceptrul puterii supreme e abia un toiag în care se razimă neputința bătrâneții. Chiar jiltul, de aur, marmură și ivoriu altădată, arată ca din lemn putrezit de carii vremii și parcă, dacă l-ai atinge, ar scârțâi și s'ar face praf. O grea mizerie a prăpădit Olimpul, a îmbătrânit pe zei, a desfigurat pe zeițe. În ochii fericiților, cari și-au hohotit râsul de aur peste veacurile culturii eline, lacrimiază tristețea paraginii și a morții. Ceva s'a petrecut în lume, mai presus de ei, ceva ce nu-l înțeleg, dar îl simt ca pe un semnal al sfârșitului. Ananghia e stăpâna oamenilor, dar Ananghia nu iartă nici pe zei. Undeva ceasul ei a bătut inexorabil... Și ochii tuturor, triști de moarte, ținesc o apariție străină, pe care n'au mai văzut-o, n'o cunosc și care înaintează plutitor, simplu, imaterial, pe creștetul Olimpului: — Isus! Inaintează, și din făptura lui se desface o putere care vestejește întreaga frumusețe a Olimpului. O putere care, dacă înseamnă moartea zeilor, înseamnă totdeodată viață nouă a omenirii. Nedumeriți se uită zeii și într'o clipă

se simt schilozi și muribunzi. Iată numai că din grupul corpurilor acelora goale și sluțite de urătenia sfârșitului, o femeie se desprinde, una singură și iluminată la față. Ea cade în adorare la picioarele lui Isus. E *Psyche*, zeița sufletului, sufletul însuși al omenirii. Viața, care rotunja cu viul ei superbe forme olimpice, se retrage din ele, se concentrează toată în *Psyche*, iar *Psyche* o asvârle, convertită, la picioarele Mântuitorului lumii. În clipa aceea, zeii Olimpului asfințesc, goi de sens — ca pieile de care se despoaie șarpele primăvara... Cu ei odată moare, pentru creștinism, sensul ultim al artei grecești.

Cei cari au socotit arta greacă un summum al artei în sine au învinuit creștinismul de neînțelegere și vrăjmășie față de frumusețea însăși. Intr'adevăr creștinismul, aducând ordine nouă în gândirea și în practica lumii, răsturna totdeodată ordinea gândirii și vieții antice și, împreună cu ea, canoanele și armonia artei grecești. Noua credință a urit din rărunchi formele de marmură și bronz ale statuilor și templelor Eladei. Pentru fanatismul întâilor credincioși zeii de Paros și Pentelic erau întrupări diavolești ce trebuiau sfărâmate cu târnăcopul. Un război uriaș de nimicire s'a pornit atunci împotriva a tot ce era plâsmuire a frumuseții antice. Pentru întârziată închinători ai lui Apollo, creștinismul apărea ca o urgie ce deslănțuia pustiirea lumii. Dispăreau exercițiile ritmice ale palestreii și cultul trupesc din gimnazii. Aspra disciplină de mortificare a cărnii în pustie le lua locul. Și cum asceza Tebaidei biruia jocurile olimpice, se părea că arta însăși a fost isgonită din lume, fiindcă arta însemna formă perfectă, iar asceza însemna distrugerea formei. Faimosul strigăt de agonie al antichității „Marele Pan a murit!” vroia să zică: a murit însăși frumusețea! Creștinismul părea războiul lui Isus împotriva lui Apollo, războiul Evangheliei împotriva Iliadei, războiul sluteniei ascetice împotriva frumuseții olimpice. Intr'adevăr, mitul grecesc muria; miracolul creștin biruia.

Dar această biruință însemna înfrângerea artei însăși? E creștinismul o religie care urăște frumusețea? Prigonia ei în statuile, în literatura și în toate întrupările geniului elin, arta ca artă în sine ori mai de grabă un anumit sens exprimat în formele artei aceleia?

Ce era arta greacă? Dacă ea ar fi fost o categorie autonomă, suficientă sieși, — o artă pentru artă, cum s'ar zice astăzi — născută din liberul joc al necesităților frumuseții pure, creștinismului i-ar fi rămas poate indiferentă. În orice caz, lupta ce s'a dat împotriva lui Apollo n'ar fi avut caracterul neîndurat pe care ni-l arată istoria. Dar dacă am atribui artei grecești această autonomie desăvârșită, Acropolea însăși ni s'ar părea o absurditate a spiritului elin. Artă greacă era, de fapt, expresia plastică ori poetică a zeilor; statuile erau «idoli». Artiștii și poeții creiau spre lauda zeilor. «Opinia populară greacă era foarte dispusă — scrie Erwin Rohde — să acorde poetului un rol pe care în vremea noastră poetul abia dacă și l-ar dori, fără să-l poată avea totul. Un poem nu părea cu nimic știrbit în prestigiul lui pur artistic și în valoarea lui dacă, totdeodată, se aștepta dela el o înrăurire instructivă, educativă. Poetul trebuia să fie dascălul poporului față de care, în condițiile vieții grecești, nimeni nu vorbea decât ca dascăl. În înțelesul cel mai înalt el trebuia să povățuiască atunci când graiul lui de sublimă poezie deslușia întrebările și certitudinile religiei precum și raportul moralității față de religie» (Erwin Rohde: *Psyche*, vol. II, p. 223). Artiștii erau deci interpeții zeilor; arta lor până la un punct revelația religiei. Când creștinul izbea crunt în marmora Venerei, nu izbea fiindcă aceasta era statuie cu forme perfecte, ci fiindcă această statuie însemna Venus — diavolița albă, cum ar zice Mereșkowski, — zeița amorului păgân. Ceeace interesa era idolul cu semnificația lui religioasă, cu credința și practicele decurse din ea. Expresie a unei religii osândite ca falsă, arta greacă nu putea fi îngăduită de noua religie a lui Isus, care, la rândul ei, era în căutarea unei noi expresii de artă, potrivită fondului nou ce-l aducea.

Dacă brahmanismului îi corespundea poezia haotică a Vedelor și a Upanișadelor, dacă lui Iehova îi corespundea versetele de foc ale profeților, psalmii lui David și templul lui Solomon, dacă fericiților din Elysion le corespundea Acropolea statuilor și Olimpul Iliadei, creștinismului trebuiau să-i corespundă forme noi de artă — o artă după chipul și asemănarea doctrinei mântuitoare a sfintei Evanghelii. Antagonismul dintre creștinism și arta greacă e astfel antagonismul dintre un nou fond religios în căutarea

formei proprii și o religie ce muria biruită, lăsând în urmă plâsmuirii strălucite, dar deșertate de sensul pe care îl slujiseră. În pornirea aceea necruțătoare, care avea să ucidă pentru multe veacuri pe «marele Pan», nu erau intenții antiartistice ci antipăgâne. Religia greacă se întemeia pe sensualitate; arta greacă la fel. Principiile ei erau date în natură. «Marele Pan» era simbolul trupez al instinctelor elementare, al forțelor naturii și al freneziei simțuale. Doctrină a spiritualității, creștinismul lua o atitudine contrară și voia o artă întemeiată pe principii metafizice opuse sensualismului clasic. El afirma ca ideal de viață asceza, iar arta care avea să se nască din această ordine nouă, se transfigura absorbită în idealuri supralumești. Estetica evanghelică era o «estetică metafizică», și arta, clădită pe principiile ei, o artă ascetică. Subordonat unei religii a cărnii, idealul artei grecești era Apollo și Venus, forme desăvârșite ale trupului carnal. În totală opoziție, idealul artei creștine e ascetul și martirul, cari disprețuiesc carnea cu rotundimile ei formale, se adâncesc în viața lăuntrică și apar în pictură cu liniile trupezii frânte de trudele înfrânării și de durerile tragice ale martirajului. «N'am venit s'aduc pacea în lume, ci sabia», — zice Cristos. Pacea era echilibrul perfect al religiei și artei clasice. Sabia e războiul omului nou, al noului Adam, împotriva «lumii», împotriva naturii simțuale care pune stavilă între el și Dumnezeu; și mai cu seamă războiul lăuntric pe care omul creștin și-l declară lui însuș pentru «a muri păcatului» și a trăi în Isus Cristos. «Marele Pan» e vechiul Adam robii păcatului. Noul Adam vrea uciderea «Marelui Pan» care trăiește în simțurile lui, în instinctele lui primordiale. Evul mediu e, fără îndoială, cea mai mare epocă istorică ce s'a consacrat acestei strădanii suprafirești a omului de a muri lumii și de a se topi, eternizat, în Dumnezeu. Transpus în artă, acest război de eliberare morală apare ca un dezechilibru formal și ca o negare a ceea ce era artă clasică. Ea se întemeia pe echilibru și pe simetrie; arta creștină se întemeiază pe conflict de forțe; și conflictul nu e nici echilibru, nici simetrie. Comparată cu cea clasică, plâsmuirea creștină apare deci ca o consacrare a «urîtului». E un element nou care iese la iveală în arta omenirii odată cu creștinismul: «urîtul» proclamat ca ideal de frumusețe creștină. El este expresia artistică a suferinței tragice născută din asceza, din mortificarea cărnii. Artă evului mediu se distinge, între altele, prin această caracteristică. «Figura lui Cristos era negarea frumuseții corporale. Pe temeiul cuvintelor lui Isaia (Cap. 58) înțelese ca o profecie mesianică, ideea că înfățișarea exterioară a lui Cristos ar fi fost urită își găsi o largă răspândire. Figura lui Cristos era în contrast cu figurile ideale de zei ale artei antice». (Heinrich v. Eicken: *Geschichte und System der Mittelalterlichen Weltanschauung*, p. 720). Obișnuit în plastică, «urîtul» ocupă locul de căpetenie și în literatura epocii. Haghiografia — Viețile Sfinților — cuprinde aceeași gloriificare a martirajului și ascezei. Contrastul dintre ea și mitologia olimpică înflorită de figuri «frumoase» e isbitor. El subliniază încăodată deosebirea fundamentală între principiile estetice clasice și acelea ale esteticei metafizice a creștinismului: la baza lor stau două concepții religioase potrivnice. Religie nouă, artă nouă. Una răsare din cealaltă ca planta din sămburele ce o conține în embrion.

Dar acest „urât”, introdus în artă de asceza creștină, continuă să fie o preocupare a literaturii și artei moderne. Firește, nu din aceleași străvechi motive. Gloriificarea „urâtului” ascetic a educat însă pe om făcându-l sensibil la aspectele mizeriei din lume. Ceea ce iluminează „urâtul” în artă modernă e mila de suferințele aproapelui. Mila e una din cele mai nobile forme ale dragostei creștine, și ce înseamnă corespondentul ei în artă — „urâtul” — decât însăși adâncirea și umanizarea artei, — miracol pe care creștinismul îl înfăptuește continuu în cultura omenirii? Și dacă azi tot se mai vorbește de rolul social al artei și literaturii, ca puteri capabile să transforme sufletul societății, aceasta se datorește elementului de milă și dragoste de aproapele, pe care Cristos l-a introdus în viața și în arta omenirii. Când Nietzsche luă celebra lui atitudine de Antichrist, se gândea mai ales la această milă creștină pe care n'o putea suferi și pe care o acuza de desfigurarea idealului de frumusețe și morală antică, — idealul omului tare, superb în spirit ca Lucifer și frumos la trup ca Apollo, idealul supraomului. Într'un fel, Nietzsche reeditează pe Iulian Apostatul. Dar pe vremea lui Iulian, „marele Pan” murea ucis de asceza și Apollo nu mai găsia închinători. *Psyche* cădea, convertită la picioarele lui Isus...

Odată cu ea, arhitectul păgân se converti și în loc de Acropole clădi Sfânta Sofia și domul gotic din pietrele templelor dărâmate; pictorul părăsi mozaicul pompeian și creia pictura monahală a lui Manuel Panselinos; poetul cântă imnurile lui Grigore și turnă cerneală în călimara lui Dante; oratorul lepădă filipicele pentru predicile Crisostomului; Phidias deveni Michelangelo; avocatul se converti în Tertulian apologetul; Plato se pre-schimbă în Fericitul Augustin; miticul Marsyas cântă glasurile lui Cucuzel și concepu dumnezeeeștile oratorii ale lui Joħan Sebastian Bach, Simfonia a noua și Missa solemnă ale lui Beethoven; Eschyl scrise romanele apocaliptice ale lui Dostoiewski...

Iar Max Klinger glorifică fericita convertire a *Psyheei* care avea să creeze cultura europeană.

PE DECINDEA DUNĂRII

DE

V. VOICULESCU

Pe decindea Dunării, la vale,
Printre triste miriști cu ciulini,
Trece 'n baltă, legănat agale,
Un chervan cu coviltir de rogojini,

În tot câmpul nici un fir nu-i verde,
Mișcă vântul albe colilii,
Drumul lung în zări pustii se pierde
Sub un cer de mari melancolii.

Boii moi se lasă pe tânjeală,
Grebenele roase-i dor
Osiile gem cu 'nctineală,
Și slomnesc un fel de doin'a lor.

Omul stă cu capul gol și mână,
Înfundat în maldărul din car;
Și-ațipit, cu jordia în mână,
Se tot duce drum fără hotar.

Cât un urs, întins, el dormitează
Peste sarica din patru piei de oi,
Numai ghioaca aprigă 'l veghează,
Ghintuită cu alămuri noi.

Când deschide ochii, vulturește,
Peste roata zărilor năprui,
Inima-i se umple 'n piept și-i crește
Parcă șesul tot ar fi moșia lui.

„Foaie verde firul peliniții“...
Cântă cărăușul cătinel
Și, treziți, cu el odată cântă Sciții
Ce-au trecut cândva prin stepă, ca și el.

ARGONAUT

DE

V. VOICULESCU

Privești bătrânul munte pe înserat și iată
Cum stă lăptos și pașnic cu muchea 'ncovoiată,
Bătut pieziș de soare ce'n coamă-i se cufundă,
Îți pare de departe, cu fruntea lui rotundă
Și mițele de codri roșite de rugină
În care amurgește tomnateca lumină,
Berbecul mitologic cu lâna grea de aur,
Incrementit acolo și gras de-atât tezaur.
În fund mânat de vânturi, greoi de gânduri rele
Un nor întruchipează, cu vâsle și vântrele,
Plutind spre fabuloasa Colchidă a virtuții,
Corabia lui Iason cu toți Argonauții.

Din valea 'n care umbra se lasă ca o lavă,
Faci semn să se oprească nălucitoarea navă
Și aprig, sus la proră, pornind pe urma oii,
Te 'ntâmpini și te-amestec o clipă cu eroii.

SUFLETUL¹⁾

DE

V. VOICULESCU

Sânt porumbelul călător al lumii
Svârlit de însăși voia mâinii Tale
Din Arca vieții pe tărîmul hūmii,
Mă uit și numai ape văd în cale,

De-atuncea fâlfaî fără de 'ncetare.
Potopul încă nu și-a tras zăporul
Și n'a crescut maslinul sfânt pe care
Să-mi odihnesc măcar o clipă sborul.

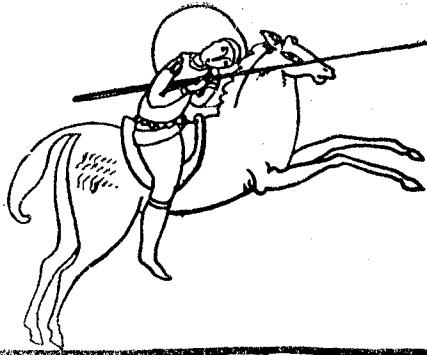
Pe ape moarte rătăcesc ca orbul
E mâl adânc pe piscuri... Și mă 'nnec,
Din hoit în hoit alerg la fel cu corbul...
N'am unde sta, îngădue-mi să plec.

Sânt porumbelul Tău, ursit de soartă
Să nu-și mai uite cuibul nici odată,
Ascuns, instinctul nesmintit îl poartă,
Cât de târziu, la cuib, prin lumea toată !

Bat vânturi mari pe sus, dar vânturi line,
Iubirea bântue ca la 'nceput...
Din trist surghiun, din lumi de hoituri pline,
Îngădue să mă întorc la Tine
Și fără de ramura ce mi-ai cerut...

Îngădue-mi... și-atuncea tot mai spornic
Văslind prin nori, pe nori și peste nori,
M'oi înălța la Tine Doamne, dornic,
Cum se întorc la cuibul lor, statornic
Hulubii lumii pururi călători.

1) Din volumul : „Poeme cu Ingeri“, care va apărea curând în colecția a „Cartea Vremii“.

CONU ENAKE

FRĂNTURI DINTR'O VIAȚĂ INCHIPUITĂ
PENTRU TĂLMĂCIREA
ALTOR VIEȚI
ADEVĂRATE

de N. M. CONDIESCU

II

In aula „Palatului Culturii Poporului“, miniștrii străini, Excelențele guvernului, paladinii oștirii și toate oficialitățile își duc, cu opriri leneșe, pașii înspre eșire, neîndrăsnind par'că să înfrunte burnița rece de afară. De-acolo, răsbesc slabe uralele multimii, semn de plecare al Suveranilor. Conul Enake e nemulțămît și neliniștit. „Sunt contrariat, da, sunt contrariat, — repetă mecanic în gând, lustruindu-și jobenul cu mâneca fracului, — poate mi s'a părut, dar Vodă nu mi-a arătat obișnuita atențiune... Hm, tocmai mie!... Al dracului mă strâng pantofii ăștia No. 1. n'am să-i mai încalț multă vreme...“ Pierdut în acest gânduri adânci, nici n'a simțit apropierea directorului noului așezământ:

— Ei, Domnule Ministru, ce ziceți? Domnia voastră care întotdeauna ați încurajat... frumos, nu-i așa?

— Hm! frumos, — foarte frumos, — dar... meschin, foarte meschin, mă'nțelegi?

— !!!?

— Ce să ne mai ascundem după deget ca de obicei și să ne umflăm în gușă ca curcanii; știi că, mie mi-a plăcut totdeauna adevărul. Ei bine, — nu-mi place clădirea; e mică, luând în seamă scopul pentru care a fost clădită. Un coteț destinat să primească un elefant, mă'nțelegi? De altfel, eu n'am fost consultat când s'a pus la cale, n'au avut nevoie de sfatul meu... E he, băiete... puțintică răbdare și-o să vedeți. Tot eu, — auzi — tot eu am să vă ajut și aici pentru ca să puteți da o adevărată amploare instituției. — Pe când vorbea Majestatea Sa, m'am și gândit cum să desăvârșesc opera.... Orice manifestare culturală trebuie susținută și dezvoltată. Cultura a fost crezul vieții mele...

Zicând aceste vorbe, a simțit străbătându-l o atingere rece, ca o încolăcire de șarpe. Era primul ministru care îl luase felin de braț, surzându-i ciudat.

— Enake dragă, vreau să te previu de un lucru: Îți dau un sfat prietenesc pe care te rog să-l urmezi, atât pentru interesul dumitale cât și pentru acela al partidului; să-ți retragi candidatura dela secretariatul Academiei...

— Cum? Imposibil!...

— Ascultă-mă pe mine...

— Lesne îți vine dumitale, — dar gândește-te, — ce-o să zică țara?

— Până la ce-o să zică țara, e vorba de ce zic ei... Și pe ei i-am iscodit eu, — nu te vor nici în ruptul capului....

— De ce? Ce-mi gădesc? N'am dovedit eu oare, pe toate tărâmurile muncă și dezinteresare?

— Nu-i vorba de asta. — Li știi cum sunt... Unii ți-au creiat o atmosferă...

— Așaaa? Care va să zică în țara asta... Ei, și ne mai mirăm de ce stăm pe loc, mă'nțelegi? Și dumneata încuviințezi o astfel de porcă...

— Nu încuviințez nimic, dar ce pot eu să fac? Sunt stăpâni pe voința și votul ior... Dacă te-am prevenit, am făcut-o ca prieten, nu ași vrea să te expui...

— Iți mulțumesc. — Nu sunt vrednici să mă aibă în mijlocul lor. — În timpul din urmă, am stat nopți întregi buchind la hârțoage, — neobosit la vârsta mea; am trei volume gata... o să le pun pe foc!

— Ba asta să n'o faci! Gândește-te la posteritate...

— Dar în definitiv, pe cine-l vor ei ca secretar?

— Din câte am auzit, pare-se că... pe mine.

— Pe... E, atunci se schimbă vorba... În sfârșit, au știut și ei odată să aleagă...

— Așa-i? După cum vezi, cădeai la sigur... Și'n afară de asta loveai în disciplina partidului, candidând contra șefului.

— Nu mai încape vorba. — Dar, ori și cum, Coane Ștefăniță, pentru munca mea de zeci de ani, se cuvenea... mă'nțelegi? Eu care, — ți-o spun acuma cu totul confidențial, făcusem un testament prin care lăsam totul Academiei...

— Ce spui? Te gândești la asta?

— Vezi bine, — dar acum, — m'am răzgândit, am rude sărace... Am să-l fac bucăți!

Și Conul Enake, clipind șiret, coboară mănios scările, sgârbind panglica de la cordonul „Coroanei României” care-i brăzda cu azur pieptul bățos și alb al cămășii.

Acasă se isbi de Dănăilă care-l aștepta în capul scării, îmbujorat și surâzător „după cum se cuvine ca să întâmpini stăpânii când vin de pe la serbări sau praznice”. — De data aceasta însă, își dădu repede seama că nu-i tocmai așa. — Incruntarea vânăta a Conului Enake îi trimise veninul în bujorii obrazilor și-i ofili. Dănăilă luă înfățișarea cânelui care așteaptă bicul. — Totuși, o bucurie răcoritoare îi gădila sufletul: Clocotește ca o căldare pusă pe jar mare, cu capacul bătut în cue, — rânji cu gândul Dănăilă, — numai de n'ar plesni...” Și călcă în ritm pe urma pașilor de plumb ai Conului Enake, oprindu-se amândoi deodată, el în pragul iatacului, ministrul în fața oglinzii dulapului, în care se măsură maiestos, scânteietor în armura decorațiilor asemeni unui Moș Crăciun. Iși scoase necăjit jobenul și-l trânti pe-o măsuță „Brumărescu”; peste motivul pirogravat, — stema țării încercuită de ghirlande, — fundul pălăriei căzu ca o negură, acoperind-o. Măsură apoi odaia cu opriri scurte în fața lui Dănăilă, care tot mai feștelit aștepta deslănțuirea furtunii. — Se privi încă odată în oglindă și își scoase fracul, svârlindu-l pe pat în clincățul metalic al decorațiilor.

— Tinichele!... Numai eu știu cât prețuiesc; le-am disprețuit întotdeauna... Nu fac două parale! Și totuși, m'au învinuit vrăjmașii și pismăreții c'am umblat după ele cu limba scoasă.. Tu, — știi mai bine, spune... Dacă le-am cerut uneori, am făcut-o dintr'un înalt îndemn moral: să vadă poporul cum se răsplătesc virtuțile civice.. Mi-e scârbă acum

Și pe când Dănăilă îi deschiotara bretelele, răsufală:

— Știi ceva? Imi retrag candidatura dela secretariatul Academiei...

— Nu se poate una ca asta, Domnule Ministru..

— Ba se poate; am vorbit adineaoarea cu Beșleaga, — așa spunea în intimitate Conu Enake primului ministru, — și m'am convins că jinduește el locul. — I l-am dăruit.

— Rău ați făcut, fără să vi-l ceară măcar...

— Ei Beșleaga nu cere, e șiret. — Dar l-am simțit eu că-l vrea, și când o vrea el ceva... M'am gândit la disciplina partidului, știi ce fel de ostaș sunt eu când este vorba de ordine și erarhie...

— Ori cum, nu trebuia să...

— Ba trebuia, că el e șeful. Ș'apoi, îmbătrânesc dragul meu, îmbătrânesc... Simt că încep să devin netrebuincios unora, nesuferit altora...

Dănăilă, otrăvit de acreală învechită, simte cum îi saltă sufletul, pe când refrenul unei romanțe din alte vremuri, auzită la un chef în zumzet de chitară, îl obsedează:

„Ca un val pe mare
Fericirea n'are
O statornicie
Pe acest pământ! “

— Imbătrânesc... Nu mai au nevoie de experiența și sfatul meu. — Inșuși Vodă...

Se opri înghițindu-și cuvintele. „Nu se cade, — își zise în gând, — nu-i permis să fac astfel de confidențe unui subaltern. — Erarhia, — da, — erarhia, e-rar-chi-a... chiar în suferință“ Și îmbătoșat începu să bată iarăși podeaua. Apoi deodată, înaripat „Vor veni în curând vremuri grele, le simt cum bat la ușă... Ș'atunci, la cine au să alerge? Tot la conu Enake, tot la el, mă'nțelegi? Căci Conul Enake totdeauna a fost: manta de vreme rea.

Pavel se arată și el.

— N'am nevoie de tine; ce-a mai fost pe-aici?

— Păi, așteaptă în săliță popa Lefterie din Scaeti. — Zice că l'ați chemat.

— 'M da, s'aștepte până mănânc, nu vreau să-mi turbur sângele înainte... Ori mai bine da, — mai bine cu stomacul gol. Du-l în biuro. Viu și eu imediat.

Popa Lefterie, după ce-și rotise privirea peste toate frumusețile și minunățiile din odaie, după ce se închinase smerit pe la icoane, încremenise cu ochii căscați a poftă, cu nările umflate și cu buzele tremurânde în fața trupului gol al unei femei de piatră la care privia, încordat din toate mădularele, un țap. Buzele întredeschise ale popii erau aidoma cu acele ale țapului. O trântitură de ușă, cu bubuit prelung, asemeni tunetului, risipi beția voluptoasă a cucernicului Lefterie. După doi pași, Conul Enake se înțepeni crunt în fața popii, care se închină rânjind cu umilință:

— Domnul să te aibă de-apururi în sfânta sa pază, Domnule Ministru....

— Ai rămas gură cască în fața spurcăciunilor, părinte! Nu se cuvine. — mă 'nțelegi? Nu se cuvine astfel de atitudini, mai ales pentru fețele preoțești. Că doar nu te-o fi pironit, — umflat în nări ca un armăsar, — nuanța artistică a operii...

— Ferească sfântul, Cocoane. Mă uitam și eu, — de, ca omul, la cele blestemății, scârbindu-mă foarte...

— Vezi bine, trupurile de piatră te scârbesc... dar cele vii, 'ai? Părinte, cred că bănuiești de ce te-am chemat?

— M'am tot socotit eu...

— Și n'ai ghicit...? Părinte, — mă știi, — eu nu umblu cu viclesuguri, apuc totdeauna taurul de coarne, mă 'nțelegi? Mi s'a plâns Andrei, — Andrei al Măriei văduva, de! par'că nu l'ai cunoaște... finu-meu, că doar eu l'am cununat cu Profira, — mi s'a jăluit cum că nu-i dai pace nevastă, auzi? Vrei să-i strici rostul?

— Vai de păcatele mele, Domnule Ministru, s'ar putea una ca asta, eu omul lui Dumnezeu...

— Se prea poate, că d'aia trăiește diavolul, ca să vă ducă în ispită...

— La vârsta în care mă găsesc...

— Tocmai d'aia, pentru că ești la vârsta asta.. E mai pofticioasă ca ori care alta. Sunt om cu practică, părinte, — ce, vorbești cu copii? Una și cu una fac două, mă 'nțelegi? Doar te cunosc... Bețiv te știam și ți-am trecut-o cu vederea, — curvăsăria însă, nu ți-o iert, mă 'nțelegi?

— Coane Enake!...

— Nici un Enake! Să faci bine să-ți tai drumurile, păstrându-ți unul singur, pe-al bisericii; să nu mai aud care cumva...

— Cocoane, — Domnule Ministru, cu ce voi fi greșit eu Domnului ca să mă pedepsească astfel? Toate-s uneltiri de-ale dușmanilor, ca să mă piardă...

— Ia nu te mai ismeni așa, că știu eu ce porc de câine îmi ești... Nu-ți ajunge proteasa? Ai prisos de risipit? Dă-il ei, — tot, — că ei i se cuvine, auzi? Și să știi, — popo — că de mai aud, te răspopesc, mă 'nțelegi? Pe moșia mea nu îngădui corupțiune și imoralitate... Pe cine ne mai putem noi sprijini în opera noastră educativă și moralizatoare, dacă și'n voi împărățește diavolul... Du-te cu Dumnezeu!

Auzi, — să năzuiască deșuchiatul taman la fina Profira!... Și-o amintire înghirlandată cu sensualitate îl înfierbântă. Avu viziunea a doi săni pietroși; o mireasmă acră,

de carne crudă tăvălită în busuioc și biciui nările... Rosti mintal: „Quod licet...” și se opri, mormăind răspicat: „Stricați și perversi... neștiutori de înalta lor chemare și greaua lor răspundere!”

În sufragerie îl aștepta Pavel, gata să servească. Iși așeză temeinic șezutul pe scaunul care păraî dureror și se încruntă văzând cutia cu icre moi.

— Aia și-au pus, pe semne, în gând să mă otrăvească cu atâtea icre... Mi s'a scârbit... Să spui lui Brusture, să comunice că, timp de-o săptămână să nu mi se mai trimeată cele cinci cutii cuvenite. Mai vreau și alții să mănânce... Le caută lumea pe la pescării și ne 'njură... mă 'nțelegi? Câte cutii au mai rămas?

— Trei, Măria ta...

— Apoi, să dai una lui Brusture, să-i mai vie putere, că muncește mult; una s'o mâncați voi și alta s'o dați lui Voicu gardistul din poartă că are copii mulți, săracul... Să vadă și el, că țara are grijă de burta ălor care-și fac datoria...

In ziua aceea ședința Camerei se vestea furtunoasă. Opoziția începuse să agite ces-tiunea agrară, socotind-o mijlocul cel mai sigur ca să răstoarne guvernul. Cerea, pe toate glasurile, împroprietărirea țăranilor, „pentru a se evita un nou 1907 cu toate oro-rile inerente”. O milă subită, — transformată sforăitor în nevoe de stat, — pentru „robii care mor istoviți de muncă pe ogoarele altora” oțelea puterea dârjă a proaspeților apos-toli, — în mare parte latifundiar, — cari chemau acuma, din trâmbițe de carton, mul-țimea „proastă și credulă” la luptă. Se jucau...

Conul Enake, în vulpoi bătrân, nu prea luase jucăria în serios: „mofturi!... las' că știu eu...” Totuși îl plictisea campania demagogică dusă pe această cestiune. Doi mari oratori opozanți trebuiau să vorbească în acea zi: „Nu-i de glumit cu disperați flămânzi ca ăștia, mă 'nțelegi? N'au nimic sfânt, — ahtiați cum sunt după ciolan”.

Și după o noapte dormită prost, cu horcăituri întrerupte, cu tresărituri repezite, cu nădufuri și treziri scurte în care deslușia vociferări, apostrofe, trântituri de pupitre, ur-lete și fluerături pe cari zadarnic se încerca să le nimicească cu fraze magistrale înso-țite de clasice gesturi oratorice, s'a sculat mahmur, cu gura clei și pornit pe gâlceavă. „Nu-i bine așa, — trebuie să-mi stăpânesc pornirile cele rele și să nu dau eu însu mi curaj răsvrătirii din mine. Marinarul bătrân, cu cât furtuna se vestește mai năpraznică cu atât se arată mai liniștit. Să fiu deci, ca acel lup de mare... „Și-a chemat pe Brus-ture să-i citească din Bolintineanu, poetul său favorit, pentru că: „mai presus de orice a cântat patriotismul, fără întortocheturi de cuvinte și fără să facă din versuri ghicitori cu cari să-ți frământii creerul, ca poezii de astăzi”.

Îmbrăcându-se, l-au apucat iarăși gândurile urâte. — A dejunat iute, — și-a luat-o pe jos. Așa făcea dumuealui calea zilnic până'n dealul Mitropoliei pentru că: „este mai igienic, poți să-ți aduni bine gândurile și să le frământii mai cu folos”. — Il însoțea șeful său de cabinet Tăsică Florian, un băiețoiu blond și mălăeț, cu ochi de rață și buze vinete, ucenic la școala Conului Enake. — Mergea respectuos, cu un pas înapoia minist-rului, luptându se cu o geantă umflată ca un cimpoi. — În căldura înviorătoare a primăverii beată de mireasma liliacului înflorit, Conul Enake călca apăsat, cocoșat de greaua sa răspundere. — Bucuria verdelui fraged îi era străină. — Bolborosea frânturi de fraze, apoi, ca un filosof din buna epocă a Eladei, glăsuia către Tăsică:

— „Chestiune agrară, hai? Ce-i aia? Ca ce agiți dumneata o astfel de gogoriță, într'o țară eminamente agricolă? Înțeleg ca, să fie preocupați de asta Italienii sau Grecii ale căror țări sunt numai piatră, dar noi? Slavă Domnului, de când ne-am pomenit am muncit pământul, țara a fost plină de belșug, — de puteam da și Turcilor, — și toate au mers bine... Muncă cu rânduială și cu stăpân, aud? Ș'acum? Nu mai vor stăpâni? Vor toate de-avalma? Anarhie, — hai? — Și huzureală ca să se lățească în voie putu-roșenia și beția? Am fost totdeauna cel mai aprig apărător al țăranului în sensul educației lui sufletești, mă'nțelegi? Da, — nimeni nu-mi poate contesta acest merit. — Înaltă-l moral-mente, adică, sădește și desvoltă în țoapă marile calități civice cari au făcut și fac pu-terea unei nații. — Fă-l supus legilor, iubitor de patrie până la fanaticism, încrezător în conducătorii lui luminați, respectuos față de erarhie, căci așa a hotărît Dumnezeu înce-

pând cu lumea cerească a heruvimilor și serafimilor... Tăria unei vieți pure stă în renunțare și țăranelui o astfel de viață îi trebuie, încât ajung să spun: Indatoriri? Cere-i cât de multe... Drepturi? Nu-i da nici unul, că nu știe ce să facă cu ele sau în cel mai bun caz le folosește rău, în mod egoist și meschin, sabotând prosperitatea și siguranța țării. Mă rog, de ce țăranel nostru a putut până acum să țină piept tuturilor vijeliilor, de ce? Pentru că a fost sobru. — Sobrietatea l'a făcut mucenic, ce vrei mai înalt din punct de vedere al moralei pure? Și astfel, inconștient, a devenit și mare cetățean în sensul Roman al cuvântului, păstrându-și și dezvoltându-și calitățile civice... Și-acum, vrei să-l îndopi din belșug? Să-l transformi în osânză? Nu! de o mie de ori nu! Bunul trai duce la corupțiune și trândăvie. — Nu ne trebuie asta! Fă-i biserici, dă-i carte, atât cât îi trebuie; alică să știe să se iscălească și cel mult să silabisească, că altfel digerează prost aceea ce cetește și-și ia nasul la purtare... Învață-l să se spele și să-și cultive ograda părgenită, dar nu-l boeri cu belșugul ca să huzurească... Mai puțin decât strictul necesar îi este prea de-ajuns... Merg până acolo încât zic: „Dacă vezi că și-a încherbat două strachini, sparge-i una!.. Altfel, luxul nefolositor are să-l facă să nu-l mai ai cum îl ai, mă'nțelegi?”

— Absolut de acord Domnule Ministru, dar nouile alcătuiri..

— Să nu te pronunți niciodată neîntrebat, mă'nțelegi? Mai ales când nu prea stai bine călare pe chestie... Și chiar dacă ești stăpân pe dânsa, să-ți ascunzi gândul lăsând mai întâi pe ceilalți să și-l spună pe al lor. — Apoi, ți-l spui și tu, adaptându-l după împrejurări, de obicei după majoritate, căs mai mulți, deci sunt mai aproape de adevăr. — Și mai presus de toate, să-ți amenajezi întotdeauna o porțiță pe unde să te poți strecura... mă'nțelegi? Oamenii sunt răi și-ai dracului...

Trecând pe lângă casa unui cărturar de seamă, politician opozant, Conul Enake zise:

„Uite, vezi, — aici stă *filozoful!* La ce i-au folosit toate speculațiile lui abstracte? A trăit în nori și-a cules vânt. — În viață, trebuie să fii pozitiv, mă'nțelegi? Înășurat în moralitate și dezinteresare, să fugi de impresionabilitate. — La oamenii simpli, găsești mai întotdeauna indicații uimitoare asupra pozitivității și felului de-a privi practic viața. — De-o pildă, mi-amintesc cum într'o zi întrebând pe un bătrân servitor al meu, dincotr'o răsare soarele, el mi a răspuns, plin de înțelepciune în naivitatea-i adorabilă: „Ce zor am eu Cocoane, să știu dincotr'o răsare? Mi-e de ajuns că răsare!” Observi dumneata în această nătăngie cât simț practic? E-he, tinere... să înlături totdeauna visările inutile și contemplațiile neproductive!...

La Cameră, tribunele înșesate. — Multe femei.

— Mai în număr ca bărbații, — mormăi Conul Enake luânduși locul pe banca ministerială, — eu le-ași da afară... De ce n'or sta, frățioare, acasă, șă-și vadă de copii și detreburi. — Ce pot ele să înțeleagă din marile chestiuni politice, ai? se adresă dânsul colegului dela interne.

— Lasă Coane Enake, că ori unde sunt femei, e bine... aduc cu ele farmec, zâmbet și lumină, de ce atâta ursuzluc? Mai moaie avântul oratorilor...”

După vre-o douăzeci de minute, timp în care unul din fruntașii opoziției isbutise să intre abia de un sfert în subiect și continua să-și desfășoare, umflat de importanță, interpelarea stereotipă ca banalitate și fraze sforăitoare, Conul Enake pricepu că își făcuse spaimă pe degeaba. — „Farse... cu misa în scenă proastă; — totuși, ca întotdeauna, trebuie să arăt că dau mare importanță chestiunii” Și tot timpul ședinței a ascultat încordat, luând note, ca un școlar sârguitor. — Un ochiu indiscret, ar fi putut, însă, ceti pe fila bloc-notesului, următoarele:

	10	10.	10.	10.	10.	10.	
		9	9	9	9		
Beșleaga							Divide et imperia
B e ș l e a g a	8	8	8	8			Peștele cel mare
B E Ș L E Ă G Ă							îngbite pe cel
Paști murgule!							mic
							<i>Meternich!</i>

La dona e mobile... Cum dai lele ouăle?
Cinci parale, cinci parale, cinci
parale Domnule!
Libertate? da! Fraternitate? hm! Egalitate? *Niciodată!*
Dacă toți am fi boi, cine mai e văcar?

La eșire, Conul Enake să grăbi să prindă pe primul ministru:

— Să n'ai nici o grijă!... Am eu ac de cojocul frazeologilor ăstora... Le voi servi mâine un răspuns de-o să le treacă pentru multă vreme pofta... Am să-i cocoșez definitiv, cu un singur cuvânt, mă'nțelegi?

— Nu te mai frământa așa, bre creștine, — se rosti premierul, — cruță-te, păstrează-te pentru clipe mai grele... Lasă, — mâine am să le răspund eu...

Și barba lui Beșleagă se iluminează sub fluturarea unui imperceptibil surâs. — Reflexul lui, întunecă Majestea Conului Enake, care pământiu la față, căuta acum rătăcit, pe Tăsică Florian purtătorul ghiosdanului cu documente. — Scărșnind din dinți, nu se putu stăpâni: „Invidios și gelos, ca toți neputincioșii fără de orizont!”

Intr-o Vineri a luni Maiu, încropită cu lumină limpezită de mireasma trandafirilor. Zi de post și de audiențe la ministerul domeniilor.

Conul Enake primește între 11.30—12.30 a. m.

Umflat ca o beșică de bou gata să plesnească, și-a rezimat capul de spata jilțului și și-a lipit brațele scurte de-a lungul spetezelor. Ochii i s'au pironit sticloși în gol. Răsuflă greu. E obosit și-i este cald. A lucrat toată dimineața cu trei direcții. „Până când viața asta de rob, până când?” Și-și înfundă nasul în trandafirul care-i înflorește butoniera vestonului. Apoi, încrunțat, apasă pe sonerie. Nimeni. Apasă a doua oară prelung; un val de sânge îi congestionează obraji cu pungi fleșcăite, brăzdate de tranșee și răsfrânte peste guler. Nimeni. Stacojiu, sună a treia oară. Tăsică Florian, intră repezit și prevenitor.

— Ce, — ați murit cu toții?

— Domnule Ministru, m'a reținut Doamna Prezidentă a Societății Femeilor pentru ocrotirea icoanelor...

— Dumneata, — n'ai ce vorbi cu personalitățile marcante, mă'nțelegi? Trebuia s'o aduci la mine...

— Păi, n'a vrut să vă mai supere. M'a însărcinat pe mine să vă rog, pentru o intervenție pe lângă ministerul cultelor, care de data aceasta s'a arătat refractar tuturor rugămintilor... Mi-a spus, să vă spun că, numai pe Domnia voastră mai contează... că vă știe cu adevărat creștin... Altfel se duce la Vodă.

— Ce vrea?

— Afacerea e cam incurcată. Cere reintegrarea unei maici, isgonită, — pe nedrept spune dânsa, — din mănăstirea Sărăcinenilor.

— Cum pe nedrept? Se poate? Adică de, — se prea poate, că multe nedreptăți se înfăptuiesc pe lume, mai ales în zilele pline de deșănțare prin care trecem... Ce i se impută maicei?

— După spusele Doamnei, zice că... și Tăsică se înecă, plecând rușinat ochii în jos.

— Ei, ce zice? Ce-ai roșit așa de par'că mi-ai fi dumneata vinovatul... Ce-o tot ocolești, rostește-te verde și răspicat...

— Zice că, alte maici, pismărețe pe dânsa, s'au jeluț cumcă... — eu spun așa cum mi-a spus Doamna Prezidentă, — cum că, ar fi făcut.. un copil!

— Imposibil! Țasta-i curată calomnie murdară! N'avea cum dracu să-i toarne în schit, printre maici, că doară... Lasă, — am să-i scriu eu Doamnei că voi interveni cu toată energia. Săraca maică!

— De sigur, — răsuflă ușurat Tăsică, — săraca maică!

— Câți sunt la audiență?

— Treisprezece.

— Ți-am mai spus că, am superstițiile mele sau dacă vrei slăbiciunile mele, ca ori și ce om... Puteai să amâni unul pe Vinerea viitoare. Observ că, n'ai încă dezvoltat tactul deosebitei atențiuni și al prevenirii... nu ești încă format. Dă-mi lista... Să introduci mai întâi pe D-I Vlăduțoiu singur, — fac astăzi o excepție dela regulă, — apoi să-i bagi toți ceilalți.

Conul Enake, — în deosebire de ceilalți colegi, — nu primea în audiență pe fiecare persoană în parte, aceasta: „pentru ca să se audă de toți ce spune fiecare de-a bașca și ca să nu se zică că, la ministerul meu se petrec așa și pe dincolo. mă nștelegi? „Audiențele erau astfel transformate, într'un fel de „raport al companiei“ cum scrie la serviciul interior al oștirea. Câteodată însă, — din înalte considerente, pe care le etichetase cu formula: „Am eu motivele mele“ sta de vorbă și numai între patru ochi cu anumiți solicitanți. Repetarea unui astfel de caz, constituia totdeauna o „excepție dela regulă“.

Domnul Vlăduțoiu, un tânăr chipeș, arămiu la față, cu mers sigur și privire îndrăzneată, intră degajat, satisfăcut par'că mai dinainte de rezultatul audienței. Conul Enake îi preveni salutul cu un surâs binevoitor și-o îndelungă strângere de mână:

— Imi pare bine că te văd, tinere... Ce face tatăl dumatăle, scumpul nostru prieten și devotatul confrate politic; nu l'am văzut cam de mult...

— Ocupat peste cap, Domnule Ministru. Tocmai m'a însărcinat să vă comunic din parte-i, că aveți un loc rezervat în consiliul de administrație al noii societăți forestiere „Carpinul“ și vă roagă cu insistență, — știind cât sunteți de cufundat în trebile statului, — să nu-l respingeți și să vă considerați chiar de acum în funcțiune... Noua întreprindere are mare nevoie de sfatul D-vs. luminat...

— Ca ministru mai cu seamă, nu pot primi, mă oprește legea...

— Vi se rezervă locul fără să vi se publice numele. Tata nici nu înțelege afacerea în care s'a vârit, fără concursul Domniei voastre.

— La grea încercare m'a pus tatăl dumatăle... Spune-i te rog că, numai pentru că se găsește dânsul în capul întreprinderii și pentru că mi-e prea bun prieten, sunt silit să primesc, cu toate că, știu ce mă așteaptă și acolo: muncă de rob, cum a fost toată viața mea, cu singura mângâiere că am să fiu de folos industriei noastre naționale care are nevoie de minți luminate... Cât capital s'a vărsat până acuma?

— Zece milioane. Tata mi-a mai adăugat că partea Domniei voastre, ca principal acționar, a fost vărsată...

— Nu mă interesează partea materială, — mă cunoști cred, am întrebat numai așa...

— Și cum tânărul la rândul-i, aștepta acum încordat și atent, Conul Enake se resti binevoitor, cu glas siropos:

— Dintre pădurile statului, date în tăere, ți-am rezervat, așa cum ai petiționat, pe cea mai bună, a Cârnelor, 700 hc. cu 10 lei hc. arendă...

— Domnule Ministru...

— Nu-mi mulțămi — n'am făcut-o decât pentru că te ghicesc harnic și întreprinzător ca și tatăl dumatăle, altfel puteai să-mi fii și frate, interesele statului mai întâiu, mă nștelegi? Decât s'o dau la țărani s'o ciopârțască barbar, prefer exploatarea sistematică. La revedere tinere, — am și dat ordin să se facă formele cerute de lege...

Și Conu Enake, după ce străbătu câteva secunde, cu pași tineresti, cabinetul, se așeză în jilț, oftă cu necaz, și porunci încruntat lui Tăsică să introducă pe ceilalți.

Cei doisprezece intrară la șir, făcând front în fața biuroului ministrului

— Ce dorești dumneata? se adresă Conul Enake, celui dintâi după ranjir, un omuleț scund, plăviț, cu ochelari albaștri.

-- Domnule Ministru, sunt orb...

— Dumneata zici, care va să zică că ești orb...

— Nu că zic, — dar sunt.

— Ești obrasnic. Ce vrei?

— Am scos o carte de rugăciuni pentru acei ce și-au pierdut vederea și vă rog...

— Păi, de geaba ai scos-o, că orbii n'au cum s'o citească...

— Le-o citește ai care văd. Vă rog să-mi dați un bilet permanent de tren, s'o pot vinde prin stații...

— Păi, cine-o să te urce și o să te coboare din tren, ai? Că zici că nu vezi...

— Am un frate...

— La urma urmelor treaba dumitale, dar ai greșit adresa, — aici nu-i ministerul lucrărilor publice, adresează-te acolo.

— Auzisem de Domnia voastră cum că sunteți foarte milostiv și om al bisericii și m'am socotit că mai lesne o să dobândesc biletul...

— Ce-are aface una cu alta... Eu nu pot călca legea, mă 'nțelegi? Du-te cu Dumnezeu... Dumneata ce vrei părinte?

— Domnule Ministru, bolborosi preotul, — om spătos și bine legat, cu înfățișare de haiduc, — am un petec de vie lângă Stolniceni și vreau să-l replantez cu viță de soiu. Sunt de-al dumneavoastră de-al partidului, că așa m'am pomenit, de, — cum s'a pomenit tot neamul nostru din tată 'n fiu...

— Ei, nu mă lua pe departe părinte, — revin-o la chestie, n'am timp de pierdut, mă 'nțelegi?

— Păi cum vă spusei, vreau să-mi replantez petecul de vie, să ajut adică și eu astfel la progresul viticol, și a-și voi o viță mai aleasă...

— Treaba dumitale... Spune repede, ce vrei dela mine?

— Să-mi încuviințați să-mi iau vița trebuincioasă de la Stolniceni.

— Unde-i cererea? Vița are să te coste.

— Vai de păcatele mele, Domnule Ministru, sunt un om sărman, — nu știu cum s'o innod mai bine, — și tocmai domniavoastră... Păi, dacă am venit să cer vița, ca om al partidului, — m'am socotit că merit și eu s'o capăt pe degeabă,,.

— Imi pare rău părinte... Nu mă așteptam la așa ceva tocmai dela dumneata, față cuviosă...

— Sunt vremuri grele..., Ș'apoi degeaba m'am dat cu trup și suflet partidului?

— Destul părinte! N'ai nici un ideal... Sărăcă țară!... Eu nu pot s'o fur mă 'nțelegi?

— Păi, asta nu-i furat cucoane, — s'ar chema răsplata trudei mele pentru...

— Nu vreau să mai aud nimic...

— Domnule Ministru...

— Mă enervezi, mă 'nțelegi?

— Mă rog, nu-i cu supărare... Vă salut cu respect; dar, — vom ști și noi cum să ne dovedim oamenii de bine la viitoarele alegeri.

— Eși afară!

O undă de teamă se lăsă ca o umbră grea de posomorit amurg, peste cei rămași.

— „Țară de pomanagii!“ Și Conul Enake își pironi ochii, asemeni unor faruri spre cel de-al treilea. Ușa se deschise largă, lăsând să treacă un bărbat între două vârste:

— Bonjour mon vieux...

— Justement je pensais a toi. Am dat ordin azi de dimineață... Și Excelența Sa, întorcând din plin spatele către cei de față se retrase cu importantul domn, la fereastră. În căldura tot mai apăsătoare a biuroului, cuvintele rostite mai tare, picurau asemeni broboanelor de sudoare care se prelingeau pe fețele neclăite ale bieților oameni.

— Mais oui, c'est ça! J'ai prévu même certaines choses qui t'ont échapés! „Șopotiri încete, crâmpete de fraze rostite cu gravitate:

— Oui, oui, il veut remanier le cabinet...

— Comment? — tu dis Alecou?... pas possible... Apoi iarăși glasul urcat al Conului Enache:

— Am început cu belșug ziua... Una din ipele mele de pur sânge a fătat o mânzoaică; allons, sois le parrain, dis moi vite un nom tout à fait roumain, plin de parfumul plaiurilor noastre...

— Floricica!

— Quelle trouvaille!... Vino și dejunează la mine. Am un meňu... Și ministrul își sună șeful de cabinet:

— Du-l pe Domnul Safranachi la Iordăchescu și spune-i să libereze imediat permisul despre care i-am vorbit azi de dimineață... Alors, au revoir...

Reluându-și locul la biuro, întrebă plictisit:

— Domnul?

Un tânăr curățel, cu înfățișarea deschisă plină de senin întinse o petiție.

— Ce-i asta?

— O să vedeți Dumneavoastră, când o să cetiți...

— Asta-i acum! De ce să mai cetesc, când ești aici de față. Spune iute, ce vrei? În ochii blânzi ai tânărului se putea ghici amărăciunea unei confesiuni care cerea să nu fie împărtășită ori cui.

— Domnule Ministru, o să vedeți...

Conul Enake nu înțelese decât că-l enervează:

— Spui ori nu spui? Ce, crezi că am timp să citesc toate balivernele voastre... Aide, spune... Atunci, ești afară!...

O privire plină de muștrare și de mândrie umilită fu răspunsul. Și tânărul eși cu lacrimi reținute.

— Dumneata?

— Domnule Ministru, vin în calitate de reprezentant al societății de mașini agricole „Vega“.

— Știu, vă cunosc, — sublinie cu o răutăcioasă ironie Conul Enake, — ce doriți?

— Domnul, un tânăr avocat din opoziție, își trecu mâna peste coama de păr castaniu care-i acoperea fruntea, își potrivi ochelarii și începu:

— Excelență, pe deplin convins de înaltele sentimente de echitate, patriotism și imparțialitate cari au stampilat nemuritor activitatea Excelenței Voastre cu o eternă aureolă, menită să treacă în legendele morale ale neamului, mi-am permis, — deși adversar sincer și loial, declarat pe față contra regimului actual, din care, deși faceți parte sunteți o excepțiune...

— Vin'o la chestie, n'am timp de pierdut, mă 'nțelegi?

— Dacă îmi permiteți, sunt chiar în chestiune. Societatea noastră trece actualmente printr'o refacere care-i va da un nou avânt și un rol covârșitor în dezvoltarea noastră agricolă.

— Uite ce e... Sunt orele unu. La două trebuie să fiu la Cameră ca să mă frece tovarășii dumitale... Și n'am mâncat, mă 'nțelegi? S'o lăsăm pe altădată..

Și luându-și melonul cenușiu din cuier, Conul Enake eși surâzător, ca un adolescent ștrengar căruia i-a reușit farsa.

Pentru fețele cătrânite ale celorlalți glăsui vesel: „La revedere Domnilor!“

— **M**ăi nene Dănăilă, peste patru luni îmi iau licența.

— Ei și?

— Scap de robie. — Mi s'a urât cu viața asta de porc închis în cocină, ori cât de bună e mâncarea pe care, de altfel, o plătesc cu chinul și amarul fiecărei clipe...

— Nepoate, ești prost!

— Ba nu's prost de loc și la urma urmelor mai bine prost decât deștept și putred...

— Măi să fie al dracului!.. Erai calic și flămând și-acum plesnești de sătul, ce mai vrei?

— Mă vreau pe mine, cel de odinioară, liber pe cuvântul și pe gândul meu, fără să fiu silit să mint în încârligarea asta de minciuni și de fățarnicie care se chiamă viața unui om mare. — Sunt păcătos, — o știu, — poate mai mult decât se vede, dar...

— Ești prost nepoate!.. Nu știi să te adaptezi mediului, să-i desprinzi frumusețea și să o folosești. — Altul în locul tău n'ar ști cum să mulțumească lui Dumnezeu... Păi, tocmai pentru că îți iei licența peste patru luni, cine altul decât jupânul are să te poată pune în locul pe care-l meriți?

— N'are să mă pună, — ci din potrivă, o să facă tot posibilul să mă țină în umbră și să mă folosească.... Lasă, — îl cunosc de-ajuns acuma....

— Nu bârși! O țară întreagă îl apreciază.. Nu ți-e de ajuns? Ascultă: n'are însemnătate ce știi tu că ai în pungă ci, ce crede lumea că ai într'ansa, mă'nțelegi? ca să zic și eu ca jupânul... Nu găseai pe lume dascăl mai bun ca Conul Enake...

— O viață zăvornică aparent în formule... O doctrină, simplă ca toate lucrurile de mare folosință: Imbraci putreziciunea vieții în câteva perceptive rigide de etică, ș'apoi, — poți face și pe dracu, vei fi totdeauna acoperit de această platoșă invulnerabilă.

— Vorbești ca din cărți. — Zău că te credeam mai altfel... Nu cumva îți închipui că ai să îndrepti tu lumea? Dacă te vei păstra tot așa, nimic n'are să fie de capul tău. N'ai să te mai pricopsești și-i păcat...

— Nene Dănăilă, s'o lăsăm, — că nu ne înțelegem...

— Nu ne înțelegem pentru că faci pe poetul în loc să pătrunzi în practicitatea vieții. E he, măi băete, dacă ași fi avut eu cartea și darurile minții tale, eram acum stăpânul Conului Enake...

Brusture nu mai răspunde nimic. — Aprinse o țigară și privi îndelung portretul lui Iani, care, cu surâsu-i de om norocos, stăpâna și peste moarte rafturile pline de cărți ale bibliotecii...

— Astăzi vine mai devreme, — e ziua Ninetei...

Brusture se roși tot.

— Uite-l că s'a făcut stacojiu, — hoțoti Dănăilă, — par'că n'ar fi bărbat!

Din seara în care spălase cu tinerețea lui trupul armonios al Ninetei de urmele atingerilor senile ale ministrului, o înțelegere tainică, sprijinită pe schimbul cinstit al senzațiilor necăutate, îi mai împreunase adesea.

Nici jurăminte, nici cuvinte pline de palpităția eterică a visurilor, în aceste întâlniri furate nenorocului, ci numai voluptate animalică, cu momente de lungă odihnă, în care, mângâind brațul de marmoră striată pe care își lăsa grumajii, Brusture asculta picurul cuvintelor cari închegau în linii mari și uneori în amănunte, o viață. — După câțeva vreme însă, gândindu-se la frăgezimea Ninetei și la cuiburile de lumină, pe cari le dovedise în sufletul acela sdrențuit de nevoile vieții și cărpit cu frivolitate și cochetărie, descoperea într'ânsul ascunzișuri de cari îi era teamă. — În timpul din urmă idea că atingerile lui curate, pline de sevă erau mânjite tarifat și periodic îl învenina. De vre-o două săptămâni înlăturase orice fel de contact cu fata. — Gluma lui Dănăilă îl irită. Neavând însă, nici un motiv aparent de izbucnire se mulțămii să suradă:

— Măi nene... dar zornăitul prelung al soneriei îi tăia graiul.

— A venit stăpânul! zise Dănăilă pornind într'un suflet să-l întâmpine. — După câteva minute se înapoia:

„A spus ministrul să nu pleci în astă seară și să aștepti aici până te-o chema“.

După două ceasuri de chinuitoare așteptare, flagelat de viziuni care treziau într'ânsul violente îndemnuri de răsvrătire urmate de o lașă resemnare, fu chemat. — Conul Enake, întins pe divan și înfășurat într'un lung halat de mătăasă vișinie îi făcu semn să se așeze la birou:

— „Ia tocul și scrie acea ce-am să-ți dictez.

Era articolul pe care Conul Enake îl publica la fiecare două săptămâni în oficiosul partidului și pe care-l iscălea, — cât dura ministeriatul, — cu pseudonimul „Flueraș“. Actualul, în curs de gestațiune, purta titlul: „Ideologie și acțiune pozitivă în politică“. — După câteva minute de concentrare, curmată de o tuse scurtă, în care Brusture aștepta cu tocul în vânt, acoperind în gându-i de sudălmii făptura inspirată a marelui politician, Conu Enake își dădu drumul:

„Incep articolul de față cu sfârșitul celui precedent: Sunt al poporului, am bătut de mult la porțile inimii lui și m'am acuiat într'însa ca'n cel mai cald cuib de dragoste. Am fost, sunt și rămân!... Un adevărat om politic și bărbat de stat însemnează zoro și activitatea sa va fi steapă dacă nu se găsește înțeles în straturile sociale, căci ele reprezintă unica, singura forță a națiunii. — Fără ele, națiunea nu poate exista, după cum omul politic nu-și găsește rostul decât în frământările ei. — Intrați adânc, Domnilor demagogi în șuvoiul social și ascultați-i pulsul; veți învăța că, nu frazele stereotipe prin umflătură pot vindeca ulcerile, ci numai acțiunea, sfânta acțiune concretă. — Unui ideolog sterp, fără aport în diversele manifestațiuni ale patriei, eu i perfer — o declar fără înconjur, — pe electorul șef al celor 10.000 de precupeți ai capitalei. — Cel puțin, acesta se găsește în fața unei masse care poate determina la momente oportune o acțiune pozitivă. — Talleyrand...“.

Timp de un ceas, Brusture a scris mașinal sub dictarea ministrului. — Il simțea cum își delectează auzul cu frazele sale spălăcite. — Clocotind înăbușit, nu odată a avut impresia că nu o să se mai poată stăpâni și vedea tocul înfigându-se ca o săgeată în țeasta ministrului, — toate lucrurile de pe birou răsturnându-se sub lovitura de mână a pumnului său, iar el strigând ca un scos din minți, înecând sub un potop de înjurături cloaca sufletească plină de gunoaie a marelui om.

N'a fost nimic.

Toate s'au petrecut și s'au sfârșit în lădița nevăzută care îngrămădește într'însa, —

de-alungul unei vieți, — înfrigurările, năzuințele și revoltele care nu se pot împărtăși. Și după ce Brusture a cetit și răscetit cu glas tare articolul, făcându-i corecturile indicate, Conul Enake l'a întrebat, sigur par'că de răspuns:

— Ei, ce zici?

— Superb, — Domnule Ministru, — operă de meșter, cu meșteșug de tribun deprins să glăsuiască masselor...

— Așa-i? Uite, adesea, cu toată vârsta mea înaintată simt că am rămas același vajnic luptător, cu avânturi pline de tinerețe...

Brusture, în ciuda mulțămirii pe care voia să și-o servească pentru eșirea aceasta, socotită crudă și ironică, simți conștiința sa răsvrătită pălmuindu-i lașitatea de slugă nemernică. Se socoti la fel cu toți flămânzii în goana după bucățița de pâine. „La fel cu dansa!“. Gândul acesta îl biciui tot drumul, sub cerul vaporos al unei nopți de vis, până acasă.

Acolo îl aștepta Nineta, fragedă, albă și dornică, curată în tinerețea ei, ori câte atingeri ar fi mânjit-o.

— De ce ești rău? Ce ți am făcut?

În glasul ei, gâlgăiră lacrimi.

Toată împotrivirea lui căzu. Și ca în prima noapte, se dăruiră voluptății purificatoare.

III

Vestea asasinării moștenitorului împărăției Habsburgice, căzuse la legațiunea rusă, în spre sfârșitul dincului. Peste năbușala serii de Iunie, o adiere rece, asemeni unui făfăit de aripi venit din neguri îndepărtate, legănă lampioanele venețiene de pe terasă, în pâlăpeli de candelă gata să se stingă și răsbi prin ferestrele deschise, în sufragerie. Flăcările lumânărilor revărsară stropi de lumină. Argintul tacâmurilor îi sorbi, schimbându-i în unde de scântei. Cristalul cupelor străluci mai aprins iar în potirele cu picior subțire și lung, rubinul vinului Chambertin se întuneca. Arcușul lui Ciolan asvării ultimele triluri ale „Ciocârliei“ în cascada de note tumultoase a țambalului. Pentru câteva clipe maxilarele se opriră din măcinat. Priviri întrebătoare se încrucișară. O gamă de exclamații atinse toate notele scării cromatice. Unele fețe îndestul de congestionate se învinețiră. Ciripituri feminine cerură amănunte. Lacheii singuri, imper-turbabili, serveau înainte „les aspèrges fraîches, sauce venitienne“ sub privegherea severă a lui François, — „le maître d'hotel“, — impecabil în fracu-i negru cu nasturi de alamă pe cari sta înfipt vulturul bicefal moscovit.

Pe Conul Enake, așezat în fața ministrului Turciei, — căruia se căsnea să-i trimeată priviri simpatice, umbrite de regrete pentru briliantele pierdute ale „Ifticarului“, — macabra veste îl prinsese tocmai pe când răspundea, — sonor ca o orgă, — vecinei sale din dreapta, nevasta mareșalului curții, care-l necăjise foarte, spunându-i cum că mareșalul primise dela suveran, un vas antic de-o fumusețe rară:

„Mais moi Madame, j'ai reçu aussi de mon auguste souverain, il y a a peine deux Jours, un vase pareil, mais, trois fois, — que dis-je, — quatre fois plus grand que celui offert au maréchal...“ Și rămăsese așa, cu un fir de sparanghel în vânt, neindrăsnind să-l mai moaie în sos.

Părerile se schimbau cu sfială, în frânturi de fraze. Conul Enake însă, — ca întotdeauna deplin stăpân pe gândurile sale, — se pronunță grav:

„En somme, ça les regarde...!? Une question, d'ordre purement interieur; Un attentat funeste, comm il y en a eu tant, dû à l'imprevoyance des organes compétents... surtout qu'ils connaissaient tres bien les sentiments des Bosniens...“

Și-și înghiți sparanghelul, neluând în seamă privirea străveziu de ironică cu care-l țintui, într-un clipit de gene, ministrul Rusiei.

Peste masa îmbelșugată șerpui iarăși, adierea rece ca o undă de crivăț. Dineul se sfârși pripit: Pe terasă, în jurul măsuțelor japoneze, oaspeții se simțiră mai bine. Lampioanele mângâiară cu raze timide brațele albe și buzele însângerate ale femeilor scui-pând apoi lumină crudă peste cheliile și frunțile încrețite ale bărbaților. Aburii grei de

aromă ai cafelei și miresmele lichiorurilor tari, încălziră glasurile. Cuvinte grave, cuvinte vioae împletite cu limpezimi de răs, picurară în noapte. În câteva minute toate indeleznicirile omenesti fură vânturate: politică, artă, finanțe, „et les petits potins et les petites grosses méchancetés“. Filtrul își păstră locul de cinste.

Apoi, deodată, sub stăpânirea unei poruncitoare obsesiuni, se gândiră la cei doi uciși.

„L'am văzut pentru cea din urmă oară, — spunea umflat Conul Enake grupului de domni și doamne din jurul mesuței sale, — acum patru luni la Postdam, unde se găsea în vizită. Era mare bal la curte; fusesem invitat și eu. . . Erau de față: Majestatea Sa Regele Prusiei și Impărat al Germaniei, (ridicare în picioare, complectă și solemnă, a Conalui Enake și reșezare la fel pe scaun) Majestatea Sa Regină a Prusiei și Impărăteasă a Germaniei, (aceiași ridicare, nu pe deplin complectă și mai puțin solemnă) Majestățile lor regii Bavariei, Saxoniei, Wurtembergului, (jumătate de săltături după fiecare nume) et puis, un tas de petits princes... (simulări de ridicări, prin isbituri iuți și repetate ale șezutului pe pernele fotoliului) Al era impunător de frumos!“

— Domnule Ministru, — i tăie vorba, ca să curme ilaritatea și răsul reținut al ascultătorilor, — o doamnă blondă — spune-mi rogu-te, ce decorație e acea mică și galbenă, rotundă ca o monedă de doi lei...

— Care?

— Acea de pe reverul fracului.

— Medalia «Serviciul Credincios» Doamna mea E cea mai umilă dar și cea mai de preț, după părerea mea. Se dă soldaților și tuturilor acelora, cari, — deși rămași mici în slujba țării, — slujesc cu zel și devotament De aceia, este singura distincție pe care am dorit-o și am ținut s'o am. Precum vezi, îi dau atâta însemnătate, încât chiar la frac o port în mărime naturală...

— Aveți multe?

— O ladă. Aproape toate ordinele pământului. De altfel, nu le-am cerut niciodată, mi s'au conferit...

— Coane Enake, — zise surâzând cinic, un vechiu diplomat, fost în repetate rânduri ministru, — nu-i nevoe să le ceri, vin ele; este destul să ai una și să trăiești în lumea lor: fac pui, .. Iaca eu, am o mulțime, dar nu le port, tocmai pentru că le prețuesc după cum le-am dobândit și știi cum? Mai în totdeauna după ce-am mâncat și am băut bine pe la curți regești ori pe la ministere străine...

— Nu glumi așa dragul meu, tocmai dumneata... Cine te aude crede că o spui în serios... Nu trebuie să vă roștiți cu ușurință asupra marilor simboluri cari tâlmăcesc munca și străduințele acelora cu iubire de țară...

— Dar nici nu m'am...

— Lasă, — mi-ajunge, — Nu mai aveți nimica sfânt în voi...

Și necăjit, Conul Enake părăsi grupul.

Terasa începu să se golească. Peste svonul glasurilor și uruitul automobilelor cari trăgeau la scară, răsunară acordurile frenetice ale tarafului lui Ciolan. Și prin năbușeala nopții de lunie, străbătu iarăși adierea cea rece, asemeni unui fâlfăit de aripi. Umerii ațățători de poște ai femeilor se înfioară.

Asprimea ultimului Austriei, — așteptat cu îngrijorare de cabinetele Europene, — surprinsese numai aparent. Fapte de mai înainte petrecute îl cereau așa cum fusese ticluit. Conul Enacke era liniștit și optimist: „Fac pe actorul. — șoptea dânsul intimilor, — căci astfel trebuie să fie un adevărat om de stat“. În realitate, era așa precum părea. „Rățoeli de diplomați, las' că i știu eu. . . Se străduesc cum s'o întorcă mai șiret fiecare, cu cât mai mult câștig... Războiu? De dragul sârbilor? Nu pot să admit o astfel de sminteală din partea marilor cancelari... Ar fi prăpădul lumii!... Am trecut altădată prin momente și mai grele ca cele de acum...“ Și-și făcea astfel inimă bună, continuând senin să-și risipească energia în nimicuri socotite de dânsul ca fiind foarte importante. Prezida, plin de omenie evanghelică, nenumăratele comitete de binefacere și lua parte la toate manifestațiunile de literatură și artă, împărțind cu generozitate, în critic competente, lapidarele și definitivele sale caracterizări cu contur clasic. Astfel, după în-

delungi contemplații în fața unei sculpturi, cu închizături de ochi și clipiri dese din gene, cu retrageri și reveniri de pași în lumină și umbră, se pronunța grav:

— E bine, — opera are relief... O mărturie de talent în ghioace. Scăpările de daltă au fost inspirate...

Sau:

— Pictură plină de limpezim și azur...; Nuanțe și tonuri muzicale în aruncăturile de paletă, da, — svărlituri cu tăeturi de cuțit, fericite... Și-o intimă tonalitate, un fel de acustică imaginară, — ca să zice așa, — în etajarea efectelor de perspectivă...

Sau:

— Subiectul este idilic și suav, — artă sănătoasă, nu schimonoseli betege care tind să smintească credința în adevărata operă artistică, — mă nțelegi? Căci, în definitiv, ce-i arta? Arta este omul; omul este arta, iar artistul este bagheta magică...

După începerea ostilităților austro-sârbe și-a spus răspicat ca de obicei, părerea sa bine cumpănită, în plin consiliu de miniștri:

— O să se isprăvească repede și cu tevatura asta... Sunt oare sârbii în stare să se măsoare îndelung cu coșcoamele împărăție? Au să mai tragă câteva zile cu tunurile și-au să zică: „Aman! Facem cum vreți voi! E-hei! Capul cel plecat paloșul nu-l taie...”

În cele trei zile din urmă însă, schimbul de telegrame între împărății Rusiei și Germaniei îl cam pusesse pe gânduri... „Adică cum? S'ar putea oare deslănțui prăpădul peste lume? Au înebunit?”

Și'n ziua sorocită să se aprindă pământul, venise acasă de prânz, mai dispus. — Îl liniștise premierul, care ceruse miniștrilor rapoartele de concedii pentru vară, în vederea aranjării interimatelor. — „Știe el, ceva mai mult decât noi, pentru ca să ne vorbească de concedii...” — Și mâncase cu pofta-i cea de zile bune. — Tolănit acum pe sofaua din birou, citește „Universul”. — E singurul ziar pe care-l soarbe personal „pentru că, e cel mai bine informat și nu face politică”. — De fapt îl iubește pentru mici slăbi-ciuni nemărturisite, inerente ori cărui om mare: îi plac grozav „Intâmplările din capitală” îl interesează „Rubrica morților” și-l pasionează „Mica publicitate” în deosebi căsătoriile și corespondența. — Și cetind morții, Conul Enake simți că-l fură somnul; șopti de câteva ori „Cristea Măcărescu, angrosist de vinuri” și rămase cu ochii împăienjeniți sub pleoapele grele pe literile cari săltau: „Rugați-va pentru dânsul”. — În liniștea năbușitoare a odăii svonea acum numai foșnetul filelor din cărțile pe care Petrică, un ținău de opt ani, fuciuriu și murdar, feciorul Saștei bucătăreasa, — le tăia, înarmat cu un cuțit de fildeș. — Pătruns de însemnătatea însărcinării sale, Petrică se instala regulat, în fiecare după amiază, dela orele 2³⁰ - 3³⁰, în biroul Conului Enake și taia filele cărților, șapte-opt volume zilnic.

— N'am timp să le citesc pe toate, — să vălta marele om lui Petrică, — sunt împovărat de treburi multe care nu-mi dau răgaz.

— Și Petrică îl asculta, scobindu-se în nas sau scărpinându-se în păr, cu mâna făcută greblă. Seara, Conul Enake, lua volumele tăiate, frunzăria vre-o zece timp ca de un sfert de ceas — subliniind cu roșu capitolele care i se păreau, — după titluri, — mai însemnate, apoi, cu conștiința senină a cărturarului istovit de cetire, se ducea să dăruiască odihnei trupu-i chinuit de griji.

Celebra pendulă cu muzică bătu trei ceasuri, însoțindu-le de accentele imnului regal. — Petrică se scula smirna în picioare, — așa cum îl învățase stăpânul, — el singur numai, deoarece Conul Enake era împedecat din forță majoră: sforăia. Pe ușă, dădu buzna neanunțat Dănăilă, exploziv ca o bombă. Conul Enake căscă ochii pe jumătate.

— Doamne! Ministru, Germania a declarat războiu Rusiei!..

Conul Enake sări ars în capul oaselor; Petrică își trase mucii spre gâtlee.

— Dănăilă ești băut?

— Ce băut Cucoane, viu acum dela Externe... Par'că dumneata nu te așteptai la asta...

— Nu numai că o prevedeam, dar eram sigur. — Ori și cum însă, vestea cade cam neprevăzută, — emoționează...

— Franța mobilizează..

— Evident. — Vorba e, pe unde scoatem noi cămașa, hai? Cu nemții, ori cu

muscalu? De bună seamă cu nemții, dacă vom intra în părloj, — că avem tratat cu ei ș'apoi îs tari ai dracului...

— Poate că ar fi mai bine să stăm deoparte, să așteptăm... avem și noi năzuinți mari..

— Nu vorbi prostii! Vis necopt, pierdut în zările altor generații... Ești afară Petrică! N'ai nas să ascuți diplomație... Sau dus dracului anul ăsta băile de Karlsbad, — adio congediu...

— Telefonul sbârâni prelung. — Conul Enake, cu receptorul proptit în ureche, ascultă, întrerupând cu răspunsuri scurte, însoțite de gesturi expresive: „Da, — eu sunt) Cine? (apropiere de călcâie și reverență) Știam. — (Clipire șireată din ochiul stâng Catastrofal! Cum? Chiar acum? Da da, — viu îndată.

— E, acum să vă vedem domnilor diplomați!
Și ești oftând: „Tot Enake săracul!...”

(Va urma)

V R A J Ă

DE

ION PILLAT

Sorcova,
Morcova,
Să trăiesc.
Să'ntineresc.
Ca un măr,
Ca un păr,
Ca... un... fir...
De... tran - da - fir...

«Vracule, ascultă-mi ruga!
Vracule, îți poruncesc,
Pân'să stau să mă căesc,
Fă-mi din amintire sluga.
De pe față svârle-mi gluga.
Și în suflet nemurirea
 Să deslege
 Și să lege
Ce e viu din vremea moartă
 Ce mă'mpinge
 Și mă frânge
 Și mă poartă:
 Frunză moartă.»

Moșul prinde de odată'n mână
Bâta răbojită de la stână,
O'nvârtește peste cap — și năzdrăvan
Ține'n degete un lung ochian.
«Vrei să vezi?» grăește — și'n oglindă
Țări și mări și nouri se perindă.

Iată Argeşul şi via veche,
Morţii mei iubiţi... şi în ureche
Glasul lor cu râsu-mi împreună...
Dar pe umbra drumului răsună
Tot mai rar, tot mai departe, tot mai atins,

Ce-am iubit
Şi-am îndrăgit
Şi s'a sfârşit,
Ce-am aprins
Şi m'a cuprins
Şi s'a desprins
Ca un măr,
Ca un păr,
Ca... un... fir...
De.. tran — da — fir...

CÂNTECUL ÎNȚAIULUI DOMNITOR

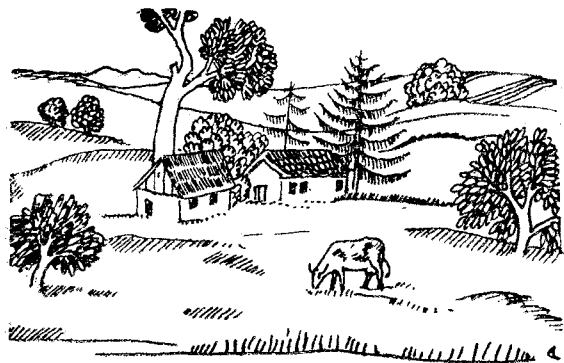
DE

ADRIAN MANIU

Prin aceste țărâhuri ce încă nu poartă lume
Și de care numai basmele știau
Pomenind cuiburile de pajuri și adăpostul de bouri,
Zidul muntelui ne despărțea de un vis care e lume.
Ieri slujitorii rătăciți, istoviți, însetați,
În suișul anevoios prin detunate stânci,
(Unde ciobanii știau palatul fetelor de uriaș)
Zăriră sub rădăcinile unor brazi fulgerați
Borta unei vizuini de urs. Intrarea unei văgăuni adânci
Vitejii își legară pe frunte
Putregai luminos ca stelele — și înaintară pe brânci sub munte.
Cu arma în dinți — spre greul pământului,
Nu trece puțin — ci multă liniște neliniștită,
Deodată hojote ca din fundul iadului
Și oamenii noștri se ivesc iar târând afară
Trăgând binișor de barbă,
Un pașnic bătrân — alb ca duhul muntelui.
Prin păr îi crescuse iarbă.
Aștepta de veacuri ziua, sau căutase adăpost trecător?
Ochii lui erau limpezi ca pietrele în apă.
Barba însă îi atârna de doi coși
La fel cu putredul caer pe brazii morți.
Ridicând brațul părea că ne deschide prin aer
Calea nevăzută prin care până aici am răzbit,
Nu ne puteam înțelege decât prin semne
Și parcă nici nu trebuia de cât atât

Că ochii lui se închiseră ca florile spre noapte.
A fost un mort ce s'a sculat să ne arate drumul vieții,
Șopteau călăuzele târându-l înapoi în vizuină
Și astupând intrarea cu bolovani uriași.
Astfel ca nimeni să nu-i mai turbure viața sau moartea.
Dar semnul galbenii lui mâini,
Trecut prin aer ca o floare cosită,
A arătat — sau a deschis trecătoare, prin munte.
De aici pământurile noi se ivesc:
Nu zadarnic Pustnicul a fost scos
Din fruntea mun'elui, ca un gând bătrân.
Mai sus nici nu ne putea sui sus la ceruri.
Și în dorită coborire iată zarea lărgeste priveliștea,
Se aud în vale clopote, turme și biserici.
Prin cernirea înoptării se înmulțesc scânteioase vetre
Instelând viața unei omeniri necunoscute.
Toate luminile pălpăie, ca într'o biserică, în necuprins.

(Fiul de domn îngenunchie, și înfige în spinarea de balaur a muntelui, spada lui cavaleriească, al cărei mâner seamănă cu o cruce.)

C R O N I C I

IDEI, OAMENI & FAPTE

SCRIITORI CARI NU MAI SUNT

A putut trece un an de când cea mai drumeață dintre scriitorii români a plecat dintre noi. Ea, care se căștăra pe munți și le zicea pe nume tuturor florilor din cel mai ascuns vâlc, nu s'a sfiit nici de acest drum, drum, după credința ei, cu nenumărate metamorfoze și tot mai luminoase întoarceri.

Istoria literaturii a luat obiceiul să adauge la cercetarea în sine a vieții și operei unui scriitor, un capitol cu cecece a însemnat în diferite vremuri și mai are viu astăzi acea operă. Același artist apare în cadrul tot altei lumi tot altul. Odată el umple toată zarea, aurit pe umeri de lună sau de soare, și mai târziu se amestecă numai printre figuranții unei mari scene din trecut. E o metamorfoză mai sigură și sunt reîncarnări literare care n'au nevoie de Sfinx nici de Upanișade. Bucura Dumbravă stă deocamdată înaintea noastră ca într'o firidă de Panteon sau de Santa Croce. Treccerile ei prin diferite înfățișări abia încep.

Îmi place s'o văd cu acest chip, de luptătoare. Nu întâmplător condeiul scriitoarei a întârziat în zăgăvirea vremii Pandurilor și a Haiducilor. Firile tari au atras-o totdeauna. Femeile ei, cu toate că nu le lipsește nimic din gingășia și din puterea de iubire și de jertfă, deosebitoare, au și ele ceva bărbătesc. Fiecare om iese din mâinile ei, așa cum îl dorea și în lume, un ostaș al dreptății. De aceea nu se putea să treacă pe lângă Ioana Darc, fără să n'o pue să se miște printr'un episod, care era de lagăr de după războiu, dar și de zâmbet și de împăcare, al unui suflet mai decât cu florile decât cu paloșul. E o Ioana Darc semănând, cu capul gol aproape zâmbitor sub cărlionții părului și cu mâna pe scutul subțire proptit în pământ, aidoma cu Sfântul Gheorghe al lui Donatello. Eroina are ceva bărbătesc și Sfântul o nevinovăție de femece care se întâlnește tocmai bine în acest vis de piatră. Ca o asemenea purtătoare de scut în repaos, mi-o închipuiau și pe Bucura Dumbravă. Trebuie să fie

întâia înfățișare pe care a luat-o, nevăzută într'o firidă de deasupra noastră.

Călătoria ei din urmă, în India, are ceva din călătoria lui Goethe în Italia. Era ca o fugă. La capătul drumului aștepta o învoire întreagă a ființei. Ceeace putea fi la o ieșire dintr'un veac raționalist Italia și clasicismul, însemna acum țara minunată, leagăn de noroade și de credințe, după care de un veac suspina Germania și toți câți îi absorbiseră cultura. Bucura n'a fost niciodată mistică. Singurul tribut pe care mintea ei ascuțită și mai de grabă rece, l-a plătit veacului, a fost o oarecare slăbiciune romantică. Teozofia n'are nici-o rădăcină în misticism. Călătoria în India era o adâncire pe mai multe laturi în teozofie. Ea trebuia s'o ducă pe la Gandhi, pe la Tagore și pe la alți frământători de mulțime, în haine de țesător flămând sau în caftane de purpură stropite cu stele. Și a dus-o.

Bucura Dumbravă era țela o vreme într'o stare de criză. Femece prea de lume și mândră, ea n'o arăta. Voința ei de putere, foarte vie, se cheltuiuse mai mult în singurătate sau într'un cerc restrâns. Poate că în anii din urmă am făcut parte și eu din el și îl cunosc. Mă văd parcă pe brâna de sub Bușoiu, cu ea, spânzurați, pe unde ploile spălaseră pământul de pe stâncă, de câteva vâlstare deasupra prăpăstiilor, spre castelul de vânătoare al lui Karoli și spre casa dela Mălăești, sau la biuroul ei destul de lat, din București, ca să fie în mai multe căni și vase tot felul de flori ale anului, când seara se înălța reșie de peste acoperișuri și copaci cu păsări. Iată condeiul făcut dintr'o pană lungă de vultur al Bucegilor, pe care Visarion, scriitorul, o cunoscuse că era a douăsprezecea din aripa dreaptă, și iată locul de lângă catarg unde înfășurată în tartane luase însemnări la lumina singură a lunii noi, până când stufărișul și sațele de pescari se șterseseră ca intrate în Dunăre. Toate îmi sunt aveau, ca de adineauri. Și mi-e mai ales aveau Bucura.

Ce poate să însemne toată această schimbare, sub alte nume decât le aveau, a tuturor prie-

tenilor ca și a ei? Era ca trebuința unei desfaceri de viață de toate zilele. Ea se mișca în tovărășia unor munți, de care îi venea greu să se despartă. Cu trei cuvinte de descântec, lumea se făcea sau redevenea ermetică, cum într-adevăr e și uităm că rămâne. Fanny Seculici se făcuse pentru totdeauna Bucura Dumbravă, ducând cu ea vârfuri și tauri de pe Retezat, altcineva era o Cozie, cu o mănăstire, cu flori și cu ascunzișuri de haiduci anevoe de ajuns, departe deasupra apelor Oltului, sau o Laită mai mică, mai crestată și mai argintie între culmile vecine Negoiului, sau un Bucșoiu sroleș și plin de căldări cu aburi ai diavolului sau de prăvălișuri cu capre negre și flori ale reginei. Mă ametește și pe mine această prefacere și dezgrădinare de proporții, a lumii cunoscute. Tot aici trebuie să trec și marea plăcere pentru serbări, sau simple întâlniri de seară, la un ceai, costumate. O panglică de argint care aduna părul sus făcea un cap de romană, un șal legat turban și prins cu un surguciu de diamante, o arătare de rajah. Pianul cânta întovărășind o voce caldă de altistă, și nu mai credeai. Era ca o pătrundere unele în altele de timpuri și locuri. Inconjurimea, cu lucruri obișnuite, ea începea să pară o vedenie. Avea era numai omul, cu perspectivele de istorie și de cultură dărmate. Nu mai exista decât un singur plan, dar nu geometric și plastic, ci sufletesc și astral.

Lumea se rânduia, la porunca unui gând, în grup social, în care se adâncea la lucrul lui zilnic un zidar al mai binclui, plin de vioiciune, sau într-o plasmă artistică, supusă legilor închipuirii. În Bucura lupta lîntre reformatorul social și scriitor era mai veche. Materialul social era însă dur și se împotriva cu încăpățănare. Imprejurările pe de altă parte, de naștere și de viață, ale Bucurei, și apoi gusturile înăscute și câștigate, o împiedicau să ajungă la el pe căile obișnuite. Din grupul social se desprinsese astfel, grupul mai mic, nu de experimentare, ci de realizare prin selecție, al cercului de prieteni. El era societatea ideală, zbruciumată de tot felul de aspirații și porniri, dar dintre ele mai cu seamă de aspirația, mereu discutată și îndreptată, și de pornirea mereu hrănită și dusă mai departe, a desăvârșirii. Poate că acestea toate, creșterea, împreună cu făurirea unui mediu, rupt, e drept, din cel mare, dar după criterii care-l făceau foarte puțin asemenea lui și tocmai de aceea, artificial, dacă celui dintâi nu i se poate zice decât natural, duceau la un idealism luptător, optimist și radical. Lumea se putea crea oricând din nou, mai bună, și sabia de foc pusă de pază la intrarea Raiului, lua de-acolo cu arhanghel cu tot. Dacă o viață n'ajungea, rămăneau celelalte vieți, nescărșite; ființa primară nu se pierdea și opera aproape că nu era incredințată altor mâini, chiar dacă ducerea la capăt ar fi cerut o sută de mii de ani; și dacă n'ajungea știința omenească, mai era o știință! Ezotericul, ocultismul și teozofia apăreau deodată, ca un fundal firesc și statornic.

Personalitatea Bucurei Dumbravă, cercetată fără această latură, e nu numai mult mai săracă, dar, aș putea să spun, chiar fără înțeles.

Ca o scăpare din înclăstarea aceasta cu materia, care-și avea legile ei dârje, se deschidea literatura, în care legile stăteau toate în mîna creatorului. Dintr-o asemenea liberare au ieșit „Haiducul” și „Pandurul” și au înflorit mai târ-

ziu „Ceasuri Sfinte” și „Cartea Munților”. Cât intra din duhul de luptă al Bucurei mai ales în cele dintâi două cărți, se vede și din rostul limpede pe care dintru început li l-a dat, de părți dintr-o trilogie numită „Sfărâmtorii de valuri”, titlu generic apărut numai în ediția, premergătoare, germană. Din volumul al treilea ea scrisese peste o sută de pagini. Trebuia să se cheme, cred, „Sarea Norodului” și se petrecea, mi se pare, în jurul figurei centrale a lui Cămpineanu, în aceeași întâe jumătate a veacului al nouăsprezecelea, din care ne tragem și noi, politic și spiritual. O muncă de migală, anevoe de refăcut, dusesse la o răscolire de ani de zile prin documente. În zilele când țara se mântuise de ocupația străină și-și umpluse marea făgaș visat, ne-a urmărit blestemul să pierdem această avere de gând, care ar fi fost a treia parte a „Sfărâmtorilor de valuri”. Amenințată de o cercetare fără rost, prietenii s'au gândit să înlăture tot felul de hărții, în care s'ar fi găsit, nu temeiri de vreo vinovăție, ci intimități scumpe numai celor potriviți să le înțeleagă. În brațul de scrisori și de însemnări pus atunci pe foc, se nimerise și manuscrisul „Sării norodului”. Bucura era mai târziu nemângăiată și certa, cu răsul ei tânăr și fără supărare, răvna care o sărăcise. Se gândea să reia drumul prin bibliotecă!

Se mai vede că acel duh de luptă din opera literară era simțit și de alții, după locul unde a fost cerut „Haiducul”. El a fost tipărit pe vremuri ca foileton în „Vorwärts”, ziarul partidului socialist german. Bucura n'avea inclinații socialiste. Firea ei era prea aristocrată, iar păreriile politice o îndreptau spre domnia celor aleși și buni, adică a celor puțini, în folosul celor încă neluminați și mulți. Dar era o răzvrătită, cu duhul, împotriva păreriilor primite și a urâtului și răului, sub oricăre de strălucite haine s'ar fi plimbat printre noi. E ciudat că toate aceste gânduri și simțiri, neschimbate în linia lor mare dela foarte timpuria pășire în societate, au întors dela ea pe atâtea prietene de inimă, tocmai atunci când s'a ivit prilejul examenului de consecvență, de potrivire între spuse și purtare în ciuda oricăror piedici, sau cu cât piedicile erau mai dureroase. Credințele femeii și scriitoarei erau cunoscute de mai înainte. Le discuta doar cu aprindere și nu se sfiise să le scrie. Se uitase că le are sau se aștepta să și le lepede? Unii au ascultat de consecvența lor sau au călcat-o, supunându-se unui punct de vedere, pentru ei supraordonat. Aceștia au ajuns unde voiau și au fost acoperiți de laude. Cartea istoriei li s'a deschis. Bucura Dumbravă a ascultat de consecvența ei. Roadele acestei consecvențe nu vin însă, ca celelalte, numaidedată, și nici nu le culege adesea cel care s'a ostenit pentru ele. Cum s'a putut gândi cineva să se aplece după piatră?

Pacifismul ei era tare și curat ca diamantul, și niciodată nu l-a pătat de vreun oportunism. Am cunoscut-o atunci când iubirea mea de țară sângera mai greu. O văd într-o sală de fost spital, cu profilul luminat puternic pe margini și înscriindu-se pe fundul de întuneric. Funcționari și funcționare în halate albe aleargă de colo, colo. O pălărie-coif îi ascunde fruntea și aproape și ochii ajutați de ochelari. Vorbele, de unde sunt, nu i le aud, dar îi deosebesc mișcarea buzelor. De unde sunt, vorbele ei sunt un

neconținut zâmbet. Sufeream de-o umilință care nu era numai a mea, și căutam în rostul meu mic să lupt și să smulg ce se putea din încălcările ocupantului. Insemna în zilele acelea singura măruntă mângâiere, care ne ajută s'o ducem. Sensibilitatea mea, căreia pot să-i zic patriotică, era așa de îndurerată încât primea orice deosebire și reacționa pătimaș. Și tocmai în acea vreme și stare m'am împrietenit cu Bucura. Ar fi, dacă aș mai avea nevoie, cea mai bună dovadă despre locul ei mai presus de orice vină în acel vălmășag. Gândul îi era iute și condeii tăios. O luptătoare lovește totdeauna. Dar din ce izvor porneau toate? Ce iubire de oameni o mișca? Ce dreptate avea în sine, și peste contingentele, atunci fatale sau sfinte, după interese? Azi cei mai mulți din câți pe acea vreme tocmai dintr-o asemenea pricină au părăsit-o, s'ar socoti jicniți dacă n'ar fi puși între cei cu părerile ei de-atunci. Pentru că e o dreptate de-o zi și alta de totdeauna. Bucura Dumbravă în toate cele de-o zi era stângace și neajutorată ca albatrosul lui Baudelaire, între marinarii-copii, pe punte.

Destul că de la acea răsărire, și poate cu puțin chiar mai de vreme, de când o mare prietenă fusese coborâtă sub înflorită piatră între vechi voievozi, ea s'a apropiat mai mult de oameni. Cercul de prieteni a pierdut câțiva obișnuși, cari își vor fi închipuit că s'au retras ei, când fuseseră îndepărtați încă dinainte să știe că ar putea găsi vreodată un temei de cenzură. Alții le-au luat locul, din alte straturi, cu alte preocupări. Lumea se mișcase puțin, în anii din urmă, pe osia ei și constelații noi se arătaseră la orizont. Erau între ele și stele de faptă, de regi magi. Bucura a început să lucreze social, să ție conferințe, să publice în reviste, să prezideze ședințe, să străbată Europa după congrese, să fie membră în asociații, căi de care altădată ar fi făcut haz, ca de începuturi de nebunie feminină. Înțelegea să aibă o acțiune socială, credea sosită vremea și nu șovăia să întrebuițeze toate mijloacele cunoscute.

După patru sau cinci ani de asemenea viață, Bucura Dumbravă începuse să sufere de-o lipsă pe care nu și-o mărturisise. Lipsa își făcea drum, ca un suspin pentru gânduri ascunse, în planuri de lucrări de alt ordin. Asculta îndemnurile de întoarcere la literatură, cu tăceri care vorbeau sau cu o îngrămădire de argumente împotriva ori de și mai departe amânare, care puteau da de bănuit că erau menite s'o convingă în întâiul rând pe ea. Argumentele n'așteptaseră întrebarea străină ca să se nască. Vor fi lucrat și micile desamăgiri ale contactului deadreptul și prelungit cu masa socială anorfă. Nu trage în cumpănă chiar atât de puțin obișnuința de treizeci de ani cu un mediu armonizat, ca să se rabde fără murmur inegalitățile celuilalt, oricât ar fi ele mai aproape de viață.

O întoarcere la literatură ar fi putut părea, pentru ea, o expresie fără înțeles. „Ceasuri sfinte” arată că în 1913 scrisese șase povestiri, două în 1914, șase în 1915, câte una în cei trei ani următori și cel puțin trei în 1919. Din acest an e începută și „Cartea Munților” și una din legendele care trebuiau să intre în al doilea volum de „Ceasuri”, rămas numai gândit: „Vătaful zăpezilor”. Anul 1920 a adus sfârșitul „Cărții Munților”, scrisă numai în câteva săptămâni, și încă

două legende, a trubadurului și a fiului de Faraoon, „Doina tăcerii” și „Maneros”. Unde e întreruperea sau abateră, ca să se poată vorbi de-o întoarcere?

E locul însă aici să amintesc două fapte.

„Ceasuri sfinte” trebuiau să fie o carte lucrată împreună cu Carmen Sylva. Ne-o spune Bucura în prefață. Proza ei avea să se împletească pe după regeștile versuri. La fel s'a gândit să fie și acea cântăciță, fără pereche în literatura noastră, în care munții trăesc și stau la alt orizont decât cel geografic. Era o înrăurire a hotărârii dintâi și ca o încercare evlavioasă de înfăptuire cu alții și în altă operă a ceace nu se putuse atunci. Trei înși cel puțin credea că aveau s'o ajute: Ștefan Nenițescu, care primea scrisori de îndemn pe drumurile lui italiene; Luca Ion Carageale, care ședea pe atunci mai mult la Sinaia și căuta, cu ochii la Bucura, să așeze în versuri ca niște vase Gallé florile cu nume eroice și batjocoritoare ale muntelui, cum ar fi ca singură pildă zglăvoacă; și eu, Mă bucur că am izbutit în cele din urmă s'o răsconving și „Cartea Munților” să apară curată, cum a apărut. Era, credeam, și o biruință a sincerității artistice. Amestecul avea să iasă autologic și hibrid, iar Bucura ar fi rămas poate în ră-tăcirea că scrisese, nu cele mai îndrăznețe amintiri și gânduri ale ei, ci numai un capitol dintr'un cod turistic. Așa, armonia e fără greș, înșelarea cu neputință. Marca povestitoare, care se pierdea până acum în personagiile ei, vorbește aici despre ce-i era mai drag și face din întâmplări și gusturi proprii, subiect de carte. Și o carte, care în înțelesul ei adânc, e o adevărată revărsare lirică, mișcată, visătoare sau războinică.

Trebuia să închee cu această poezie în proză scriitoarea care începuse, când n'avea bine decât șaisprezece ani, la 28 Mai 1885, cu versuri scrise la Sinaia. Am printre manuscrise și caetul de-atunci, cu condeii aproape caligrafice:

O, liniște de codru sfântă,

Tu glas al Domnului de sus,

Te-ascult și sufletul se 'ncântă

De-această pace-a ta, nespul!

Versurile sunt în limba germană, și, după ce le-a citit, Carmen Sylva a vrut să cunoască pe fata care le scrisese și și-a făcut-o cea mai apropiată prietenă. Cine va cerceta vreodată domnia Regelui Carol, și cu alte criterii decât ale istoriei pragmatice va întâli cu bucurie printre sfetnicii și realizatorii acelor ani făptura înzestrată a lui Seculici, iar printre podoabele Curții pe Fanny, fiica lui dintâi, moștenindu-l în atâtea și neînțeleasă fără mintea scăpărătoare, ciustea dărză, mândria și stăruința tatălui.

Al doilea fapt e românizarea scrisului Bucureii.

Bucura Dumbravă se născuse în Bratislava la 28 Decembrie 1868; la patru ani se găsea la Viena, în care a avut atunci, într'un fel povestit în niște ciudate „Invățăturile de viață”, senzația veșniciei; iar la cinci lua drumul României, unde a rămas și, dacă hotărârea prietenilor s'o aducă de la Port Said se va împlini, unde se va și odihni în veac, pe o cântată poiană de munte.

Ea a avut în totul creșterea unei fete de casă instărită și a învățat, după germană, franceză, engleză, pe care le vorbea și scria desăvârșit, și românește. Poate că românește a învățat la început ca vechii copii de boer, și ca fetele de boer din vremea ei, defa un mediu întâmplător. E cu atât mai strălucită biruința de

mai târziu a limbii. Muntele, pe care l-a iubit din vreme, după cum se vede din versuri, a pus-o în legătură cu graiul curat al ciobanilor și i-a vorbit de libertate, de vitejie și de haiduci. Și-a scris cărțile dintâi în limba de-acasă. Ele erau însă atât de românești în cât Teodor Nica și d-na Eliza I. I. C. Brătianu s'au hotărât să le dea numai decât literaturii și poporului căruiă într-adevăr îi aparțineau. Nimic la citire nu lăsa bănuiala că ar fi vorba de niște romane nemțești. Exotice au părut numai în țările germane, unde, prin ele, am fost priviți cu interes. Au fost, într'un timp când se scria puțin cu asemenea scop, niște cărți de propagandă pentru România în străinătate.

Când am cunoscut-o eu era la „Ceasurile” ei „sfinte”. La întâile întâlniri, în salonul unde am auzit atâta muzică bună, Bruckner și Brahms atât de iubii, cred că am vorbit de drumeție. Din punerea alături a numelui celor câțiva prieteni, cu cari colindasem ani munții și apele, dat de mine, de acela al vechiului adăpost de răspântie, dat de Bucura, a ieșit „Hanul Drumeților”, care are acum casa falnic și poteci marcate în toți Bucегii. La celelalte întâlniri a izbucnit cearta în jurul legendelor.

Dăduse, din câte știu, una lui Galaction, să i-o traducă. Urma să mă însăreinez și eu cu alta. Și așa mai departe. Treaba i se părea mai ușoară, tocmai pentru că nu mai era vorba de un singur roman, de trei sau patru sute de pagini. Punerea în românește se putea face deodată de mai mulți, în timpul cerut de o singură legendă. Bucura era, în multe domenii, plină de asemenea planuri practice, impracticabile. Era doar, oricât s'ar fi apărât împotriva, poetă!

Eu nu înțelegeam, întâiu, cum douăzeci și doi de scriitori, fiecare cu felul lui deosebit de pricepere a ceea ce trebuie să redea o traducere, și cu stilul altul, ar fi putut să alcătuiască un volum unitar. Autoarea ar fi fost în primejdie să nu se mai recunoască în cele mai legate de ea odrasle sufletești. Aveam, apoi, o propunere, foarte simplă: să-și facă însăș traducerea.

Bucura a râs și s'a mărturisit neputincioasă. Mi-a dat ca pildă chiar titlul bucății încredințate lui Galaction. Cum avea să zică în loc de „Die Seelenmalerin”. — „Foarte ușor”, i-am răspuns. — „Eu nu găsesc, și e o dovadă că nu sunt vrednică să m'apuc”. — „Ce-ai zice de „Iconara de suflete”? — „Nu zic nimic; se primește!” — „Incepe atunci, și dă-mi voce la urmă să citesc și eu și să-ți spui cum mi se pare”. — „Te rog, și ai putere să schimbi ce vrei”.

N'a fost nevoie să schimb decât lucruri de tot neînsemnate, și din ce în ce mai puține. Bucura Dumbravă începuse să-și fie singură Mare Drago-man grelelor de podoabe și de înțelesuri legende din „Ceasuri sfinte”.

Ea s'a așternut la lucru cu nădejde, cum îi era obiceiul. Aproape în fiecare săptămână primeam cincisprezece, douăzeci sau mai multe din foile ei lunguețe cu scris rotund și citet. Arătam, cu toată discreția, ca să nu stric nici cadența căutăată a frazei, nici gâteala arhaică și bătută, de tie vișinie de Muscel, ce era de făcut altfel, și cum. Peste altă săptămână îmi venea scrisă pe

curat aceeaș legendă, cu îndreptările făcute. În toamna lui 1920 puteam da la tipar volumul, pe care abia dacă l-am mai atins ici, colo la citire. Bucura Dumbravă n'avusese nevoie de prea multă dăscălire, ca să scrie cu o sigură stăpânire de sine în limba cunoscută ei de altminteri destul de bine din citit și viu graiu. Scrisorile, așa de neaoșe și de frumoase, dintr'o vreme anterioară sunt do- vadă.

În răstimp, din Decembrie 1921 până în Februarie 1920, scrisese deadreptul în românește „Cartea Munților”. Singurele schimbări de text au fost aici niște greșeli de tipar din vina corectorilor și pe care autoarea le-a înlăturat la a doua ediție. Ca să se judece neașteptata propășira, aproape dela lună la lună, să se citească chiar în „Cartea Munților” capitolele dintâi alături de „Singurătate”, capitolul nou, scris mai târziu în Casa dela Peșteră. Ce netremurată e aci linia și cum se desvoltă fraza de mare compoziție! Parcă nici odată scriitoarea nu scrisese altfel decât în românește. Și tot atunci ea sfârșea, la 20 Ianuarie 1920, frumoasele pagini în nemțește, scrise cu începere din Aprilie 1917 pentru un mic prieten, când sfaturi de înțelepciune și când minunate descrieri de plimbări pe munte sau cugetări în legătură cu războiul. „Cartea Munților”, gândită pentru tineret, iese din ele ca un vârf cu dor, din ceață.

Mai târziu, la un îndemn pe care îmi pare rău că n'am știut să-l duc până la capăt, Bucura s'a apucat să traducă din englezește pe Kim, Kipling n'a ținut-o destul. Krișnamurti, în schimb, cu psalmii lui, „La picioarele Invățătorului”, a cucerit-o. „La picioarele Invățătorului e azi o cărticică albastră, cu scrisul românesc plin de vechi rezonanțe al Bucurii. Și nu știu câți au băgat de seamă că „Pandurul” la o nouă ediție a fost refăcut în întregime, nu numai în amănunte lexicale, dar și în economia lui lăuntrică; părți întregi au fost tăiate, iar altele strănse. Bucura s'a mulțumit să arate că ediția e revăzută de ea și nu s'a atins de vechea traducătoare și fostă prietenă.

Pentru acțiunea ei directă, fie în vorbă, fie în scris, Bucura Dumbravă era acum stăpână pe o nouă limbă. De scrisul în tovarășie știuse în sfârșit să se desfacă. În acest înțeles se poate, prin urmare, vorbi de o întoarcere la literatură. Sufletul își pusese pentru noui călătorii, noui aripi. Și e caracteristic destul că în India, scriitoarea, deșteptată la adevărata-i menire, se gândea la o carte despre acea țară, care nici vorbă că ar fi fost altceva decât o înșirare de însemnări de călătorie. Ea trebuia să aducă o nouă filozofie de viață și un suflu epic trecut peste Himalaia și Streășina lumii.

Acea carte, și celelalte câte aveau s'o urmeze, adânc ale noastre, nu ne-au venit și n'au să ne mai vie niciodată. Iar într'o firidă de Panteon sau de Santa Croce, Bucura Dumbravă zămbește, sprijinită într'un scut subțire, cu zămbetul Sfântului Gheorghe al lui Donatello. Ea stă în așteptarea întrupărilor care au să-i fie dăruite, ca să se întoarcă între noi.

EMANOIL BUCUȚA

RAINER MARIA RILKE

Un înger și-a chemat prietenul printre ai lui. Străvechiul Chateau de Meuzot, o clădire cu bolți greu arcuite, cu o turlă lată în umeri care, așijderea unui străjer, păzește încă din secolul al treisprezecelea întreaga regiune, a rămas pustiu. Numai în odaia de lucru a poetului a întârziat, spânzurată într'un cui, o poezie devenită simbolică asemenea atâtor lucruri pline de duh din „Povestirile despre lunul Dumnezeu”: fotografia celui alt prieten, Paul Valéry. Rainer Maria Rilke, cântătorul lui Dumnezeu în lumea noastră, singuratecul care ani de zile a umblat desculț de dragul apropierii de pământ, s'a dus într'acolo unde aureola nefuzărei se leagă cu slava cerului. Pelerinul care a iubit atât de mult graiul și cugetul umil al popoarelor slave, părăsindu-l totuși pe Tolstoi pentru a se împrieteni mai târziu cu Rodin, nu se va mai întreba: „Dumnezeu meu, ce vei face când voi fi mort”. Și nici aceea mentalitate de misticism panteist, înrudită oarecum cu cele scrise de Eckhard și în același timp apropiată de un primitiv crezământ în Dumnezeu ce locuiește în lucruri ca vraja în idoli ori își schimbă chipul, fiind și cel mai sărac dintre cerșetori și femeia iubită și țărănul care pășeste încet cu traista de grâu, nu se va mai mistui într'o flacăra atât de străvezie. Rilke a pronunțat în cuvinte țesute uneori ca niște păinjenișuri de cristal atâtea simțiminte care trecuseră prin lume fără a fi cunoscute. Iubirea lui pentru Hölderlin, Novalis, Georg Trakl și pentru acel Valéry care a scris cântecele coloranelor și cântecul morții lui Narcis, pentru „geniile” ce trebuiau să încoroneze „Turnul muncii” lui Rodin, adorarea ce o păstra în suflet pentru decadentul, dar nespus de subtilul impresionist Jens Peter Jacobsen nu pornea din admirație pentru opere mari, dar străine de poezia cea mai adâncită a conștiinței sale, ci din înrudirea interioară a poetului cu toți acești creatori de minuni ce sunt reflexe spre lumea de dincolo și din lumea de dincolo.

Între acești artiști ai cuvântului imaterializat ori subtilizat până la resfrângeri în ogindiri metafizice, Rilke se afla într'o societate frățească. De Novalis, misticul cântăreț al nopții de veci, l-a legat însă și simțământul întotdeauna conștient al prezenței morții. În opera nici unui alt poet elegiac al ultimelor decenii, moartea nu apare încinsă de metamorfoza vieții, de atâtea ori ca în versurile și în proza lui Rilke. „Cântecul dragostei și al morții stegarului Christoph Rilke”, nuvelele scrise încă în tinerețe la Praga, ca și cele lugubre și înfricoșătoare „Memorii ale lui Malte Laurids Brigge” ne fac să tresărim mereu înaintea întunericii ce copleşte viața sub aripele lui negre.

„Noapte, tu chip topit în adâncime năntea chipului meu”... Cu aceste cuvinte începe una dintre ultimele poeme ale lui Rilke, publicate în „Europäische Revue”. Ultim vlăstar al unei vechi familii nobile din Boemia, copil cu jocurile umbrite de soarta strămoșilor, tânăr care împărția pe străzile Capitalei boeme cărți și broșuri oamenilor săraci, poetul ce a colindat de timpuriu drumuri între „ziua și vis” — cum se numește și

unul dintre primele lui volume de versuri,—s'a apropiat de lucrurile cele mai mici ca și de oamenii cei mai umili, a ascultat sunetul vibrat al unui pahar, ori bătaia orologiului de parcă ar fi fost glăsuirea lui Dumnezeu. Rilke nu s'a convertit niciodată în sensul obișnuit al cuvântului. N'a trebuit s'o facă pentru că Dumnezeul se cuibărise în sufletul lui pe când era încă mic copilăș. Și încă pe atunci, viața poetului căpătase ușoara culoare a unei monotonii oarecare, venită poate din apropierea poporului slav în mijlocul căruia își petrecea zilele liniștite, închise de un amurg ce-i deslușea și mai mult pașii lui Dumnezeu din odaia vecină.

Și din aceste simțiminte întotdeauna hotărâtoare în viața lui, i-a crescut opera, unitară și fără compromisuri, chiar atunci când fondul era împodobit cu roadele unei virtuozități artistice ce n'avea pereche în întreaga producție literară din Germania de azi. Rilke a fost născut versificator, dar facilitatea formei nu l-a desechilibrat niciodată. A fost un autodidact unilateral cu simpatii artistice duse până la extrem. (Astfel știm că poetul n'a cetit niciodată măcar o singură piesă de Shakespeare). Tocmai unilateralitatea aceasta a închegat însă atât de perfect unitatea întreagă a operii lui, care s'a subtilizat tot mai mult până la apariția celebrului „Stundenbuch”, care înseamnă nu numai cristalizarea preocupărilor religioase ale poetului, dar și reîntoarcerea la o formă mai puternică, plină, simplă și arhaizantă a limbii lui literare. Cine dorește să cunoască în întregime misticismul lui Rilke, trebuie să citească numai acest „Ceaslov” al unui poet din zilele noastre, „Povestirile despre bunul Dumnezeu” și „Rugăcuniile către Maria” din primele volume de versuri. Impresionistul Rilke a ajuns însă la culmea perfecției formale în cele două volume „Neue Gedichte”, iar, mai târziu, fiind înrăurit de ultimele înmuri ale lui Hölderlin, în „Duineser Elegien”, care erau considerate și de poet ca opera lui cea mai de seamă. Această formă care colora cel mai mărunț amănunț cu asonanțe incomparabile, cu o muzicalitate rară, cu rime încă necunoscute în scrisul german, i-a cucerit faima în lumea întreagă. (Căci nu fiecare ceticor are un interes pentru misticism sau pentru un conținut profund religios.) Până la izbucnirea expresionismului s'a făcut un adevărat cult al poeziei lui Rilke. Mii de femei din toate colțurile lumii i-au adresat scrisori la care răspundea întotdeauna cu multă bunăvoință. Căci exista și o parte foarte feminină în sufletul acestui romantic ce se apropia din ce în ce mai mult de claritatea antică, prinsă în cuvânt german numai de Hölderlin.

Acum îngerul morții l-a îndepărtat. Opera lui rămâne un dar al nopții și al apropierii de Dumnezeu, ce crește ca o lună albă din întuneric, amintindu-ne versurile, scrise de poet încă în tinerețe:

„Traumselige Vigilie!
Jetzt wallt die Nacht durchs Land.
Der Mond, die weiße Lilie.
Blüht auf in ihrer Hand“.

OSCAR WALTER CISEK

C R O N I C A P L A S T I C Ă

E X P O Z I Ț I I

Mai selecționată și mai concentrată decât în alți ani, *Expoziția femeilor pictori și sculptori*, deschisă în sala „Hasefer” și îngrijită de un critic atât de competent ca Ștefan I. Nenișescu, ne-a înfățișat roadele grele sau goale ale unei serioase activități comune. Intențiile au fost într-adevăr foarte serioase. Darurile dumnezeiești și lupta se încheagă însă pe o altă platformă spirituală. Placardele gălăgioase au dispărut aproape în întregime din unitatea expoziției. Nici o zugrăvire a unui spate lat de muscal nu mai irită pe burghezul ce pretinde că numai „arta clasică” poate fi mare. Însăși evoluția talentelor mai tinere a intrat într-un stadiu de limpezire. Cele slabe au rămas în urmă ori au dispărut.

Căci dela pseudo-decorațiunile doamnei Byck-Wepper și până la pictura de valori nobile și aristocrate, realizată acum de domnișoara *Merică Râmniceanu*, e o distanță în timp ca și în ce privește admiterea concepțiilor artistice. Față de expoziția din anul trecut se resimte lipsa aproape în întregime a unui talent atât de puternic ca acela al domnișoarei *Elisabeta Fuchs*; iar arta domnișoarei *Michaela Eleuteriade* ni se pare prea sărăcăcios reprezentată pentru a compensa prin alte valori această lacună.

Doamna *Cecilia Cufescu-Storck* a reintrat în cercul expozanților, înfățișându-ne câteva lucrări decorative mai vechi și altele de dată mai recentă. Artă exotic simplificată a lui *Paul Gauguin* înseamnă pentru această artistă valoroasă un sugestiv centru de porniri, ale cărui raze trec uneori în sfera lui *Puvis de Chavannes*. În deosebire în ce privește așezarea figurilor în compoziții și liniștea castă a conturilor se resimte înrăurirea artistului francez care a fost prea mult imitat și laudat într-un timp care nu știe încă cine a fost uriașul *Eugène Delacroix*. Lucrările expuse de doamna *Cecilia Cufescu-Storck* sunt, de sigur, mărturia unei munci neobișnuit de serioase care echilibrează împărțirea unui sincer conținut sufletesc în componenții formali ai lucrărilor. Astfel decorativul nu devine nici de cum ornament periferic nelegat de mijlocul spiritual al compozițiilor.

Un foarte sensibil colorat studiu de portret și un desen se impun, între alte lucrări mai uscățive, pentru arta doamnei *Nina Arbore* care s'a relevat și în expoziția din anul trecut cu câteva desene de ținută gravă ce ne aminteau de *Hans Holbein* ca și de *Pablo Picasso*. (Dar însuși faptul că se pot numi cu temei acești artiști mari ai desenului, denotă o superioritate, pe care nu o atribuim altor artiști români. Peate că unele desene incisive și exacte ale domnului *Camil Ressu* au calități asemănătoare). În schimb portretul unei fetițe, expus de doamna *Arbore*, a contopit elementele lineare în răsufletirea largă și plină de prosepțime a câtorva culori diferențiate, strânse în acorduri aproape muzicale. Aceste culori ni se par înrăurite de acelea ale Mariei Laurencin, cu toate că sunt

mult mai constructiv împărțite decât indicațiunile deseori superficiale — numai superficiale! — ale artistei franceze. Portretul acesta al doamnei *Arbore* e una dintre lucrările cele mai valoroase, expuse în timpul din urmă. Și în cazul acesta: ce drum imens de la rătăcirile înșirate în expoziția de acum doi ani la „Ateneu” și până aci.

Aceeași constatare s'ar putea face referitor la uleiurile domnișoarei *Maria Râmniceanu*. În expoziția din anul trecut, toate resursele de viață liberă păreau secate în intenții, ca și lucrările expoziției personale a doamnei *Olga Greceanu*. Acum artista aceasta adevărată ne face o surpriză foarte îmbucurătoare cu un studiu de portret, nespus de nobil în ținută, alcătuit numai din câteva culori ce se leagă așijderea unor vibrații de sunete umbrite de amurg. Culoarea e în cazul acesta esența sufletească, ce nu mai trebuie să socotească cu redarea unor elemente caracteristice pentru modelul acestui portret. E esență ca și culoarea rochilor pictate de Manet sau de tânărul Renoir. Am crezut întotdeauna în această artistă, de ale cărei lucrări ne-am ocupat, cu altă ocazie, mai pe larg.

Neașteptate progrese a făcut și doamna *Olga Greceanu*, desbărată acum de atâtea intenții ce nu erau în consonanță cu posibilitățile artistei. Chiar în ultima lucrare expusă la „Salonul oficial” n'am întrezărit decât o pseudo-artă, încătușată de o mulțime de porniri, venite din afară și încă necucerite de doamna *Greceanu*. Acum țesătura liniară a elementelor decorative a devenit mult mai liberă și mai firească, iar alăturarea valorilor de culoare mai simplă și susținută de un simțământ pentru trecerea ochiului dela o vibrație la cealaltă. Apare în felul acesta și caracterul de vitraliu, destul de rar sau aproape unic în arta noastră de astăzi. Rezultate cu adevărat firești și organice prinse de o îmbelșugată bază organizată trebuiesc încă așteptate.

O bună cunosătoare a meșteșugului de pictor și o foarte sinceră realizatoare de rezonanțe mai mărunte, veșnic parcă îngădite de patru ziduri apropiate de vizualitate și de cuget, e doamna *Nadya Grossmann-Bulyghin*. Artista ar dori să aibe o interpretare nouă, împărțind planurile ca niște fațete de cristal. Dar maniera aceasta nu poate schimba un fond de epigon care nu e superior altor lucrări, ce vor să ne vorbească mai liniștit.

Doamnele *Maria Pillat*, *Julietta Teodorini*, *Babic* și *Risa Propst-Kraid*, înseamnă neapărat mai mult decât cele câteva bucăți expuse, prea puțin reprezentative. Cine cunoaște de exemplu un număr mai mare de lucrări, realizate în timpul din urmă de artiste *Propst-Kraid* și *Marla Pillat* nu se poate mulțumi cu exemplificările din expoziție ce reduc, față de public, nivelul picturii acestor două artiste frumos dotate.

Expoziția ne dă și în anul acesta imaginea unei colective voințe artistice și a atâtor intenții, nu rareori îndepărtate încă de împărăția unor realizări suverane și statornice.

Cu totul altfel s'au manifestat trei reprezentanți ai tineretului bărbătesc, preocupat de pictură. O atmosferă mai liberă și mai largă a dominat în expoziția domnilor *Aurel Kessler*, *Ionescu-Sin* și *Tache Papatriandafil*, deschisă intru'na din sălile *Mozart*. (Colegul d-lor, sculptorul *C. Barascky*, a redus, din nefericire pentru talentații pictori, nivelul întreg al acestei manifestări. D-sa nu știe încă ce e sculptura. Dar critica și chiar pseudo-critica noastră artistică ar trebui totuși să recunoască cum că e o diferență mare între un cozonac moldovenesc, frumos crescut, și o statuă romanică). Pictorii aceștia, premiați altminteri și la „Salonul Oficial” din anul trecut, merită însă toată atenția noastră, chiar dacă ne lovim încă de destule lipsuri în lucrările lor. Cum însă meșteșugul artistic nu trebuie confundat cu însăși arta și cum în zilele noastre și mai ales la noi, nici virtuozitatea nu se poate întâlni la fiecare pas, greșelile formale sau coloristice ale tineretului nu sunt decât firești. Unde domină însă cu adevărat o forță intuitivă, fie ca dinamic-picturală ca la domnul *Papatriandafil* sau liniștită și datătoare de liniște ca la domnul *Aurel Kessler*, înregistrarea unor lacune a mijloacelor de exprimare nu coboară considerația conștientă de valori, ridicate de pulsația vieții și cuprinzând un surplus de abstracție vibrândă. Dintre cei trei expozanți, domnul *Ionescu-Sin* ni se pare cel mai manierat, domnul *Papatriandafil* cel mai liber și nepăsător, iar domnul *Aurel Kessler*, din orice punct de vedere, în mai mare măsură înaintat și realizat decât colegii d-sale, fiind și un desenator foarte respectabil dela care ne putem aștepta la înfăptuiri înalte.

Domnul *Kessler* se caută încă, — ceea ce e și foarte firesc — dar reușește să închege culorile cu un simț deosebit pentru gamele liniștite, pentru desimea unei facturi ce nu vrea să cpatze cu experimentări ieftine. E o artă cât se poate de sinceră, care tinde spre o rotunjire și plas-

ticitate puternică a formelor, fără a neglija culoarea și fără a o întrebuița într'un sens nu mai sculptorul. De aceea poate, domnul *Kessler* se simte bine în apropierea rușilor moderni. Se resimt însă deslușit și câteva raze de înrăurire venite din compozițiile și din naturile moarte ale domnului *Teodorescu-Sion*.

Două feluri de pictură ne-a arătat domnul *Ionescu-Sin*. Una de atmosferă sațurată, apropiată de duhul pământului și exprimată într'un pictural destins, iar alta susținută de un linear nu întotdeauna sigur, deși destul de pretențios, mai mult sau mai puțin manierat, înșepenit uneori de dragul pozei. Primul fel ne vorbește mai deslușit despre forța și fondul artistic al domnului *Ionescu-Sin*, care, fără îndoială răzbate luminos și proaspăt în destule cazuri, al doilea de intențiile d-sale nu întotdeauna realizate și dependente de atâtea alte tendințe înaltăite aiurea, între *Fra Angelico* și *Botticelli*, *Beardsley* și *Tonitza* care, firește, nu poate fi nicidecum numit linear. Ținuta nu înseamnă în cazul acesta o atitudine interioară prea profundată.

Față de ținuta aceasta, domnul *Papatriandafil* pare oarecum desordonat în dinamismul pictural ce-i străbate lucrările ca un râu de exuberanță, ce nu se lasă legată de înaintași sau de stilurile altora. D-sa e cel mai pictural dintre tinerii noștri artiști, cel mai apropiat de starea spirituală ce domină în lucrările peisagistului urban *Bunescu*, meșter pe tărâmul acesta cucerit de d-sa. (Această constatare însă, nu vrea să remarcă vreo influență). Domnul *Papatriandafil* e, firește, încă destul de îndepărtat de realizări ușor indicate și solid susținute în acelaș timp, dar și-a început drumul pe o cale bună și sănătoasă, îngrădită numai de orizontul lumii largi, nu de stilurile sau manierele altora, nu de o modă sau alta a timpului. În deosebi peisagistul *Papatriandafil* ne întărește încrederea în viitorul artei lui.

Tânăra grupare a fost o revelație dintre cele mai îmbucurătoare ale noului an plastic.

OSCAR WALTER CISEK

DRAMA ȘI TEATRUL

MEDICUL IN DILEMĂ

Comedie în cinci acte de GEORGE BERNARD SHAW

INTRE toate științele împletite prin practica vieții de toate zilele, medicina a fost distinsă de către comedie. Construcția aceasta savantă, pe om, miraculoasă și misterioasă încă, în care idealismul, poezia, șarlatanismul și prostia sunt vii de fluidul vieții cu care vin în contact, a fost o mină de aur. În ea au lucrat și Molière și Shaw și Romain.

Dacă Molière a prelucrat tema unei medicine primitive, de formule și rudimentară până la bufonerie; dacă Romain, în Knock, a izolat-o într-o singură personalitate ambiguă, Shaw — mai de mult — a reluat problema în toată amploarea și desăvârșirea ei. Un mare număr de descoperiri pozitive a dat în ultimii cincizeci de ani un prestigiu de nediscutat medicinei. Laboratoarele, serurile, preparatele, specializările împinse până la limita lor, au făcut din lumea medicală un fel de castă aparte, un fel de lume de mari profeți ai unei puteri de care se teme mulțimea, și de care întotdeauna cei mulți au avut nevoie. Medicii sunt penitii marilor democrații moderne și pozitive. Ei sunt cunoscătorii acelor hieroglife cu care se însemnează funcțiunile tănuite, ce se numesc viață.

Și astfel într-o știință cu totul pozitivă și împărtășită oricui vrea să o cunoască, o frică individuală și colectivă reușește să întreje o atmosferă de misterioasă și necontrolată venerație. Ar fi prima temă, din afară, pe care medicina o oferă comediei. E și cea mai veche. E a lui Molière.

Această însă i se suprapune o alta. Nici ea nu e nouă. Molière a găsit-o uscată și schematică și de aceea subțila mână lui s'a transformat în divertisment: e viața însăși a castei medicale. Bazată astăzi pe o incontestată realitate, ea oferea lui Shaw un material amplu și consistent, cu romantica ipotezelor, cu hieratismul profesiunii, care nu a lipsit niciodată, cu subtilitatea experiențelor, pentru creionarea în stil mare a unei lumi aparte. Și de la lumea aceasta care trăiește pe un podium de știință, cu un cat mai sus decât ceilalți, pornește Bernard Shaw. Cu ea începe piesa. Doctorul Colenso Ridgeon, a fost inobilat pentru o activitate științifică și o invenție, oponinul, ser contra tuberculozei, ser care a făcut minuni în boala unui prietător. De acum lui Ridgeon i se va spune sir.

Toți amicii vin să-l felicite: sir Patrick Cullen, bătrân, retras din profesie sceptic și empirist, singurul opoziționist romanticei medicale și profesionale; sir Ralph Bloomfield Bennington (Bebe, în intimitate) internist, cu crez bacteriologic, mare tactician al globulelor de diferite culori; doctorul Cutler Walpole, chirurg apendicoman, cu legături simple și comode între psihologie și fiziologie, explicând o nevroză prin infecție și apendicită cronică; doctorul Loony Schutzmacher, judaisant, cu un singur medicament: fosfatul și un singur cuvânt de reclamă:

succesul; și în sfârșit umilul doctor Blenkinsop, cu clientela proletară, el însuși tuberculos și nevoiaș, empirist, din sărăcie, pentru el și bolnavi — (un singur leac: prune uscate) — deci foarte pe placul și în ideile puternicului și gloriosului Patrick Cullen. Acești doi empiriști, venind din sensuri opuse ale profesiei, închid circuitul lumii medicale înfățișate de Shaw. Sunt aci toate nuanțele, manile și șarlataniile necesare, subțiate firește, ținute aparent dar conținut în angrenajul impunător de clinici și laboratorii.

Tema e orchestrată abil. Nu lipsesc nici tonurile minore: studentul în medicină și bătrâna servitoare de medic asimilată ca moravuri. De lumea aceasta se anină un cuplu ciudat de boemă londoneză: pictorul (genial) Louis Dubedat și soția sa Jennifer. Ei apar succesiv. În actul întâi, închinat medicinei, Jennifer, Dubedat, abia la sfârșitul celui de al doilea act, care e întrebuițat în întregime pentru a pregăti această figură. Ea de altfel stăpânește și următoarele două acte. De fapt accentul piesei cade asupra acestui Dubedat, care pune problema. Sunt în această comedie două teme împletite: o satiră medicală și o discuție urmărită în bună dialectică shawiană: etic sau estetic? — al cărei erou e pictorul Louis Dubedat. Dacă titlul lucrării este luat din tema secundară, lucrul se datorește unei false demonstrări, foarte frecvente la Shaw — jumătate cochetație intelectuală, jumătate clownărie. Legătura dintre aceste două teme — boala lui Dubedat; stăruințele lui Jennifer pe lângă Ridgeon de a-l vindeca prin oponin; numărul restrâns al bolnavilor în tratament; dragostea lui Ridgeon pentru Jennifer; amoralitatea lui Dubedat; boala doctorului Blenkinsop; dilema lui Ridgeon; Dubedat sau Blenkinsop?; alegerea: Blenkinsop; moartea lui Dubedat... — e însăși piesa în desfășurarea evenimentelor ei, cari vor ocupa scena.

Pe drumul acesta mijlociu al acțiunii, se întâlnesc satira și problema — cele două fațete ale creației lui Shaw. Arareori ele se topesc una în cealaltă înflorind în dialog. În majoritatea cazurilor ele se precumpănesc cantitativ și alternativ, ceea ce face ca de multe ori atențiunea spectatorului să fie rând pe rând antrenată când într-o parte când în alta. Sinteza intimă a celor două idei cari crează și dinamizează totul, armonizarea finală, contopirea nuanțelor este lăsată în seama spectatorului. E tehnica „de plasă” vroită și necesară lui Shaw, care urzește într-o singură figură, zeci de fire. Lucrurile nouă, personalismul tiranic al scriitorului, când își face loc în dialogurile sale, golesc momentan de viață, personajele prin care trec. Un personaj cade deodată din cinematografie, în fotografie; din dinamism în staticism. Un exemplu clasic pentru această tehnică, este scena cea mare din Sfânta

Ioana în care, într'un dialog de aproape o jumătate de oră, se încheie magistral Evul Mediu și răsare Renașterea.

Elementul acesta abstract și personal, intrus în dramă, străin și vrăjmaș ei, în mâna lui Bernard Shaw nu reușește să o omoare, după cum drama a fost de atâtea ori omorâtă în epoci de baroc. E atâta viață în turnura și succesiunea ideilor cari țin pe loc acțiunea, apoi, când totul recade în mersul ritmat al evenimentelor e atât dramatic în drama propriu zisă, încât destinele piesei lui Shaw sunt salvate.

În „Medicul în dilemă“, numai alternarea celor două teme mai surprinde și sinteza ultimelor lor înțeleșuri, concentrează. Tehnica specială, schițată mai sus, e redusă pe cât se poate, ceea ce face ca, din punct de vedere teatral, comedia să fie una din cele mai gustate și după un canon general, izbutită.

E în Medicul în dilemă toată paleta satirei, pentru medicina de azi, firește. Dar spre deosebire de Molière, Shaw nu uită albul-argintiu al unei simpatii fără de care nu-și trimite piesa prin lume. E simpatia lui de vechiu socialist pentru știința care dacă ar fi curățată de șgura ei omenescă, pentru ideala medicină a medicilor ideali, ar fi una dintre cele mai mari și mai frumoase mângâieri pentru o biată omenire îndurerată. Sentimentul acesta cald este distribuit la diferite personaje medicale dar veșnic infirmizat: în scena doctorul Blenkinsop îl cunoaște mai bine. Și poate nici Ridgeon nu-l ignorează!

Intrucât privește problema adusă de purtătorul de cuvânt Dubedat: ce e de preferat: un mare talent artistic imoral sau amoral ori un om simplu dar de o perfectă moralitate? — s'ar greși dacă s'ar crede că esteticul în dauna eticului ar fi răspunsul lui Shaw. Și totuși din Medicul în dilemă, la prima reprezentare pe scenele engleze, așa s'a desprins răspunsul autorului. Atunci, cu ocazia unei celebre polemici, el a dat precizări: „E tot atât de dăunător eronată părerea că un mare artist nu ar putea să facă vreun rău, ca și cealaltă părere că un rege nu ar putea să facă vreun rău, sau că Papa e infailibil și că tot ce e mai bun în ei nu se datorează puterii, care i-a creat pe câteși trei!“

Clownăria sângelui irlandez care l-a făcut pe Shaw să-l facă pe Dubedat să strige la un moment dat: „eu sunt adept al lui Bernard Shaw“, a indus la început pe toată lumea, în eroare.

De fapt creațiunea aceasta a pictorului genial dar lipsit cu totul de simț moral, angrenat în altă ideologie, firește, și înviat prin proceeedele unei alte tehnici, rămâne înfrățită cu unele creațiuni ale lui Wedekind, socotindu-le în sufletele creatorilor lor o bază comună de înălțare.

Ca și Wedekind, Shaw e un fanatic al moralei, al unei morale într'un înțeles mult mai ridicat decât valoarea curentă a acestui cuvânt. O morală de dincolo de legile morale, o morală congenitală, dacă s'ar putea spune, a fost idealul acestor scriitori, și mai ales al lui Shaw, care e dublat și de o atitudine socială, militanță.

Invocațiunile și clișeele obișnuite erau șterse de circulație, și atunci în tiparul misterios al unei romantice de creațiune, antiteza — de data aceasta între viață însăș a scriitorului, credința cea mai intimă a acestei vieți cel puțin și opera sa — naște monștri. În Medicul în dilemă, reversul lui Dubedat, gândit de Shaw, se poate urmări în text, și mai ales în replicile lui Sir Patrick Cullen — partea stângă a lui Shaw, partea inimii, dacă cea dreaptă e Dubedat.

Comedia aceasta, pe scena Teatrului Național a avut un răsunător succes. Soarta aceasta glorioasă a lui Shaw a surprins, publicul românesc făcându-și până acum rezerve asupra teatrului marelui irlandez.

Cauza primă, cred, e piesa însăș; apoi atenția ce i s'a dat. Medicul în dilemă a avut o distribuție strălucită. În fruntea ei stă maestrul Constantin Nottara, marele nostru comedian. În rolul lui Sir Patrik Cullen, d. Nottara și-a strâns încă odată toate resursele sale. Inteligență, umor, finețe, bonomie, compunere plastică — personajul era fermecat, și viu și al său până în vârful unghiilor. E una dintre cele mai mari creațiuni pe care le-am văzut, după război, în vreun teatru românesc. D-l Bulfinski în Cutler Walpole și d. Antonescu în Ralph Bennington au răsărit printr'o mare intuiție justă, din altă lume, cu ridicolul și sufletul ei. Tinerii d-nii Valentineanu (Dubedat) și Calboreanu (Blenkinsop) țin piept înaintașilor lor.

Înțelegerea textului și mai presus de toate, amplă viziune plastică, ritm și armonizare au fost calitățile cu care d-l Soare a pus în scenă piesa. Imparte, pe drept, izbânda.

ION MARIN SADOVEANU

SCRISORI DIN PARIS

IN MARGINEA MIȘCĂRII TEATRALE

TRUPA dramatică a Asociației *Compagnons de Notre-Dame*, strânsă în jurul lui Henri Gheon cu scopul răspândirii ideilor creștinești prin teatru, a reprezentat de curând la Théâtre de l'Atelier, două noi piese: *Le vent fait danser le sable*, 3 acte de Henri Brochet, cuprinzând dramatizarea câtorva întâmplări din viața Sfântului Spiridon și *Les trois sagesse du vieux Wang*, dramă modernă din viața chinezilor creștini, scrisă de Henri Gheon, după documente re-

cente și autentice, cu prilejul sfințirii primilor cardinali chinezi de către papă.

Deși nu numără decât doi ani de existență, această trupă de amatori e destul de cunoscută publicului parizian iubitor de noutate, pentru ca manifestările ei să merite a fi înregistrate în marginile unei cronici, cu atât mai mult, cu cât ideile pe care le reprezintă, personalitățile culturale care o sprijină, felul deosebit în care e organizată și realizările pe care a isbutit să le înfățișeze până astăzi, sunt semnificative pentru

o întreagă transformare ce se produce în teatrul și în sufletul francez de astăzi.

Ajunge să spunem că asociația de mai sus stă sub prezidenția activă a marelui pictor creștin Maurice Denis, și că din comitetul ei fac parte scriitorii sau cugetătorii: Henri Ghéon, Henri Brochet, Jacques Maritain, ca să ne dăm seamă de vigoarea și de intensitatea tendințelor ce reprezintă.

Origina acestei grupări stă în preocuparea lui Ghéon, posteroară conversiunii sale la catolicism, în timpul războiului, de a găsi o formă de teatru corespunzătoare intențiilor sale de apostolat artistic în favoarea acestei religii. Efortul lui poate fi însă integrat în cadrele mai largi ale tendinței de a găsi o formă de teatru corespunzătoare sensibilității și mentalității schimbate de războiu.

E delă sine înțeles, că Ghéon vede această reînnoire sub forma unei renașteri a teatrului catolic, și, în această direcțiune, nu e singur. O generație de scriitori, începând cu Péguy, a nutrit speranța unei asemenea renașteri și Claudel pare a fi reprezentantul ei cel mai de seamă. În mișcarea teatrului francez de astăzi, alături de Copeau, fostul director de la Vieux Colombier, Gaston Baty, actualul director la Studio des Champs Elysées, sau Jean Cocteau, inteligentul autor al lui *Orphée*, tind — pe alte căi, uneori — în aceeași direcție.

Originalitatea lui Ghéon și a grupului său, stă în caracterul cu desăvârșire popular al artei sale. Ca toți ceilalți îndrumători ai teatrului francez de astăzi, Ghéon pornește delă situația teatrului actual față de care ia poziție. Care e situația acestui teatru?

Două lucruri sunt de luat în considerațiune: Concepția estetică și terenul.

În ce privește terenul, teatrele franceze de astăzi se pot împărți cam în trei grupe. Mai întâi *Teatrele subvenționate*, păstrătoare ale tradiției dramatice, animatoare cu talent ale repertoriului clasic, consacrat, dar fără nici o putere de a mai impune publicului gustul său propriu. În fața acestora, spectatorul se apleacă încă, cu reverența obișnuită, datorită unei persoane mai în vârstă, pe care însă o eviți cât poți din lipsă de subiect de conversație.

Vin apoi *Teatrele de Boulevard*, și acestea de nenumărate genuri. Teatre de cartier, de operetă, comedii ușoare, drame mondene uneori — care au comun pentru Ghéon, faptul de a fi în decadență, reprezentând într-o formă dramatică perimată, în desacord cu sensibilitatea vremii, conflicte de idei și sentimente actuale ca material, dar străine de problemele noului suflet. Strălucesc prin desăvârșita lor lipsă de inteligență creatoare, speculând neconținut aceleași vechi conflicte: adulterul, dragostea sub toate formele.

Teatrele de Boulevard nu ne-au mai dat de mult nimic de seamă. Aceiași vechi autori se reiau pe ei înșiși delă capăt tocând mărunț prin uzură tot interesul pe care piesele lor îl vor fi avut odată.

Sacha Guitry, pleiada naturalistilor și a speculatorilor de sentimente mărunte, își desfășoară marfa, unui public nul, și acela plictisit de dânsii. Existența acestui teatru nu este explicabilă decât prin nulitatea amorfă a unui pu-

blic care suportă totul cu o docilitate într-adevăr surprinzătoare.

Vin în fine *spectacolele*, Café-cercetul, Muzic-Hallul, Teatrul de păpuși, Guignol-ul, Revista, Cercul, Baletul, Cinematograful. Mai mult de cât ori unde, sensibilitatea modernă își caută aci, satisfacerea nevoiei sale de transcendent și de feerie, și chiar de odihnă sufletească, spectacolele acestea distrând în adevăratul înțeles al cuvântului, în timp ce primele, cer atenției o concentrare pe care spectacolul nu o răsplătește prin nici o satisfacție.

Nevoia de ieșire din banalul cotidian, a format tema a două lucrări de valoare anul trecut.

Una e *Têtes de rechange* a lui J. V. Pelerin, a doua e *Bava l'Africain* a lui Bernard Zimmer, prima realizându-se pe planul dintre vis și veghe, a doua în cadrul unui delir sistematizat ca manie colonială.

Între toate acestea, își află loc mărunț și așa zisele *Teatre de artă*. Sunt foarte puține teatrele de acest gen. Théâtre de l'Oeuvre, de sub direcția lui Lugne-Poë, Théâtre des Arts condus de Pitoef, Théâtre de l'Atelier al lui Dullin, Studio și Comedie des Champs Elysées conduse respectiv de Baty și de Jouvet, sunt teatre mici, adesea mizerabil înzestrate, dar totdeauna populate de un public inteligent și viu, pasionat pentru ceiace vede. Sunt teatre care lucrează adeseori în deficit, din îndurarea abonaților, într-o vreme în care negustoria a cuprins cele mai multe teatre. La acestea nu mai putem adăuga de cât câteva Companii de amatori ca: Les Pantins, Les Jonchets, Les Philip'ins de Rouen, și în țere, Baletele rusești ale lui Diaghilev. Reprezentațiile lui Nikita Baileff, Compania artistică din Moscova-secția Praga: și atâtea. Între acestea și numai între ei, se desfășoară astăzi, lupta pentru teatrul nou de mâine.

În privința concepției estetice, Ghéon începe prin a observa că orice creație dramatică desăvârșită cere o comunicație neconținută între reprezentație și public. Acesta trebuie să participe la acțiune, alături de personagiile dramei, să creadă în realitatea lor, să intervină cu motive personale, în conflictele lor. Această unitate dinamică între reprezentație și public, e complet realizată în tragedia greacă și la clasic. Ea lipsește însă teatrului modern.

Dela Molière încoace, nu mai există piese pentru toată lumea. Fiecare teatru are publicul său credincios. Și unitatea se fărâmițează în bisericuțe literare.

Un teatru catolic nu poate fi însă, de cât al tuturor. Dar cum?

Pe ce teren s'ar putea realiza unitatea de direcții?

Un teatru *comunist* e cu necesitate un teatru de clasă, interesant poate pentru unii, dar în nici un caz universal. Cel mult, ar putea lărgi cadrul problemelor prea desbătute în teatrul burghez.

Unanimismul e o tehnică prea specială, și când te uiți bine, inconsistentă.

Naționalismul? dar din acest punct de vedere, suspect de politică de altfel, care ar fi tradițiunile admise îndeobște, când tocmai asupra lor e cearta?

Ideia religioasă? Poate: Franța e mai religioasă de cât pare. O încercare!..

Și iată-l pe Ghéon la lucru. Dificultăți destule înaintea. Din două direcții opuse. Unii: cer teatrului catolic să cuprindă întâi învățătura, apoi înfățișare artistică și în urmă numai petrecere. Dar lumea vine la teatru întâi ca să petreacă, apoi cere satisfacțiuni estetice și numai în al treilea rând învățătura. Alții cred dimpotrivă că Amvonul ajunge pentru învățătura și teatrul nu are ce căuta pe acest tărâm. Din aceste împotriviri se naște stilul acestor manifestări de artă.

Tinta unui teatru reușit nu poate fi retorică. Mari nu sunt decât piesele adevărate. „Veritas liberabit vos”. Dar un adevăr care evocă mai adânc.

Principiul va fi deci sinceritatea, amănuntul concret și pitoresc până la naivitate. Dar prin amănunt, și dincolo de el: Realitatea. Sensul.

Veacul de mijloc mai cunoscuse un teatru de acest fel: sincer, concret, realist și mistic. Trebuie doar reînnoțită o tradiție ruptă. Într-adevăr teatrul francez începe în veacul de mijloc în biserică, sub forma Misterelor, dela care au derivat apoi fablele dramatizate, farsele și poveștile morale. Dar după secolul al 17-lea, ca o consecință a reformei, mai ales viața religioasă s'a înstrăinat de teatru, cum s'a înstrăinat de toate celelalte domenii culturale, amenințând prin această izolare însăși temeliile vii ale credinței. În fața acestei amenințări ficcare, în demeniul său, particular, trebuie să devină un apostol. Și dramaturgul la fel. „Acțiune catolică prin teatru”, iată programul de idei în jurul căruia s'au grupat aceste tendințe. Spre deosebire însă de Baty, care întemeiază pretențiile teatrului nou, catolic, pe *schimbarea de mentalitate* a publicului modern sătul de analize psihologice de pasiuni și obiceiuri fără zăre metafizică și care pornește în consecință, mai pedagog, de la nevoile acestui public, cu care nu șovăște să facă compromisuri necesare; spre deosebire de Cocteau, care caută dincolo de cea mai rafinată sensibilitate și dincolo de totala anarhie a sentimentelor și a minții, principiile unei noi forme de echilibru absolut și ale unui nou clasicism plin de modernitate (ultramodern mai bine zis): el, Ghéon, e dintre puri. Cu o evlavie impresionantă, luptă să reînvie o formă a sensibilității care multora le pare moartă, nefăcând concesii nici estetice, nici publicului, căutând cu orice preț să fie sincer și lipsit de artificii și nemerind astfel de multe ori să înduioșeze chiar pe blazatul surprins de candoarea experienței.

Procedul intrunește simplitate și grație desăvârșită. Orășanul blazat e cuprins de atmosfera candidă a spectacolului, de simplitatea lui firească și lipsită de pretenții.

Refuzul de a recurge la procedee dramatice mai complicate, creiază însă uneori surprize. Nu totdeauna simplul e destul de expresiv. În orice caz, expresivitatea lui actuală diferă de ceiace era în secolul al XIII-lea. Apoi motivul pentru care ne impresionează azi în teatru vorbitul animalelor (de pildă) e deosebit chiar de la om la om. Altfel răsună în sufletul eobanului, altfel în sufletul negustorului, sau al funcționarului dela orașe.

Nu fac din aceasta o obiecție de principiu la formula: „teatru pentru toți”. Semnalez numai că problema e mult mai complicată decât pare

la prima înfățișare, expresiunea reușită trebuind să acorde toate aceste rezonanțe particulare date, în cadrul unui tot omogen, armonios.

Mai greu, e în ceiace privește evocarea supra-naturalului pe scenă. Spectatorul urmărește rar pe acest teren intențiile autorului, și mă tem că esențialul îi scapă astfel. Pentru oameni ceva mai îndepărtați de cele sfinte, cum sunt astăzi cei mai mulți, cred că e greu de evocat miraculosul altfel, de cât prin procedee de tehnică a teatrului abstract. Procedul atmosferei, al sara-dei, ghicitoarea scenică, obiectul pus în vederea tutului însă nevăzută de nimeni, așa cum le întrebunțează Cocteau, ca surpriză, îmi par mai bine potrivite acestui scop.

În sfârșit, organizarea companiei sub formă de trupă de amatori, e de asemenea vrednică de reținut căci e plină de făgăduințe. În perioada de comercializare a întreprinderilor teatrale e o garanție de artă.

Nu ascundem rezervele cu care primim această concepție, atât de surăzătoare altfel.

Mai întâi ne întrebăm dacă acceptarea globală a unei forme dramatice isbutite în veacul de mijloc, și de atunci părăsite, corespunde într-adevăr dorinței de concordanță cu mentalitatea timpului acestuia.

Nu ignorez faptul afirmării tot mai puternice a unei adevărate renașteri religioase, chiar eliminând snobismul și comercializarea inerentă în asemenea ocazii. Nu ignorez nici nădejdiile noului tomism de a canaliza spre catolicism această renaștere.

Mă întreb numai, dacă formele particulare pe care le ia în văzul tutului această renaștere, corespund într-adevăr condițiilor renașterii tomiste așa cum le punca Jacques Maritain. Suntem în fața unei forme *nouă* de misticism, sau în fața unei simple renașteri a spiritului veacului de mijloc împotriva euceririlor spiritului modern?

Mă întreb deasemeni, dacă un răspuns nu e prematur, și dacă în aceste condiții, nu e mai inteligentă poziția lui Baty, la pândă sensibilității contemporane, mai curând decât o pripită „restitutio în integrum” făcută veacului de mijloc, dar lipsită de un viitor trainic. Problema merită luare aminte. De bună seamă că motivele acțiunii lui Ghéon sunt deosebite de ale lui Baty, care nu face apostolat, ci estetică contemporană.

Amândouă eforturile par sincere în intenții; dar diferența e aceasta: al lui Baty e legitimat esteticeste și ca atare natural, pe când al lui Ghéon inspirat din motive străine teatrului, riscă să devină artificial.

Ne întrebăm apoi, dacă sinceritatea absolută este compatibilă cu o direcție anumită. Generația noastră e obișnuită să creadă cu Gide, că oamenii cu principii nu sunt sinceri, și replica lui Jacques Rivière împotriva lui Massis în scrisoarea deschisă din *Nouvelles Revue Française* e multora din noi prezentă în minte.

Știm că aci nu se poate răspunde, că orice operă genială, cuprinde în sine o direcție fără să vrea; dar acest „fără să vrea” mi se pare esențial.

În scrisoarea sa către Cocteau, Maritain nu scria oare: Nu artă creștină; ci artă pur și simplă, făcută de creștini. Chezășie de valoarea artei și a tendințelor lui Ghéon nu ne apar deci

atât „Direcțiile” sale, cât talentul, sau țăriia convingerilor lui creștine.

Mam gândit întotdeauna la perspectivele unui teatru românesc dezvoltat cu aceleași mijloace populare, din Irozi. Succesul „Săptămânei luminate” a lui Săulescu, într-un domeniu apropiat, ar trebui să încurajeze pe domnii Lucian Blaga, Adrian Maniu, Ștefan Nenițescu, Emanoil Bucuța să lucreze mai vârtos în această direcție.

Fundația Principele Carol ar putea să-și ia sarcina oblăduirii acestei direcții. Ar fi poate un mijloc să remediem sterilitatea radicală a literaturii noastre dramatice, stânjenită și de absența direcțiilor bine definite, dar mai ales de cea a unui teren, burghezia românească fiind prea amorfa spre a-și crea o formă viabilă de teatru astăzi. Și apoi, ar mai fi și un mijloc pe lângă multe altele necesare, de a dura „puntea” între sate și orașe, fără de care cultura noastră e urșită vecinicii nepuțințe din lipsă de mediu original de difuziune.

Teme? Viețile sfinților noștri oferă un material abia atins de curiozitatea contimporana.

* * *

Într-o colibă pierdută în ierburile nisipoase ale tărnușurilor, trăește bătrânul Spiridon, întovărășit de o fată a lui și de trei miei.

Singurul tovarăș ce le cercetează din când în când singurătatea este vântul. „Vântul — nevăzut — care suflă încotro vrea și-i auzi viațelul, dar nu știi nici de unde vine, și nici încotro merge”, vântul care alungă nisipurile și în mâna căruia totul nu e decât o jucărie. Vântul, sol al Domnului.

Bătrânul Spiridon trăește ca robul de vânt. Ii simte necontenit prezența, îl pipăie cum îi fugă printre degete, ca timpul; îl simte cum i se împotrivesc urcând coasta; îl vede alungând nisipurile; viu — cum nu-l mai simt poate azi, de cât ciobanii noștri spânzurați pe creste — se crede în El din tot sufletul și-i este drag, pentru că vine de la Dumnezeu, ca Hieruvimul.

În această încredere, viața bătrânului nu e decât o țesătură neînțeleasă de întâmplări minunate. Tot ce se petrece în jurul lui îi pare taină, și deslegarea ei o poartă vântul. De aceea moșneagul stă la sfat cu vântul, i se închină și-l ascultă ca pe-un trimis de sus. Iar vântul îi desvăluie mereu apropieri nebanuite între lucruri, înțelesuri tainice neașteptate în lucrurile cele mai neînsemnate pentru ochii celor ce cred că își tichuiesc singuri înțelesul vieții.

Dar iartă că un tânăr se strecoară într-o noapte în ograda unchișului, cu gând negru de pradă și omor. Acesta doarme fără grije, iar miei îi stau la îndemână; și se și pregătește să-i înșface, fără să-i pese de behăitul de neliniște al acestora.

Dar vântul își amestecă suflarea în joc... și tâlharul adoarme impietrit, spre cea mai mare mirare a micilor care nu mai înțeleg nimic din tot ce se petrece.

La ziua, Spiridon vine să dea drumul micilor și dă peste tâlhar. Dar nici lampa aprinsă a acestuia, nici funia căzută alături de dânsul, nici învinuirile micilor care se grăbesc să-i povestească cele întâmplate, nu tulbură pe moșneag, atât cât întâmplarea că un om adus de

vânt, doarme înșepenit în tindă. Se roagă vântului să-l deștepte.

Trezindu-se, hoțul nu-și crede ochilor, nu prirepe ce i s'a întâmplat. Se tulbură. Dar moșneagul îi povestește toate câte le-a aflat. În gândul lui nu e însă nici o prihană și de aceea, nici nu învinuiește pe hoț. Dimpotrivă; crede că vântul l-a trimis să-i ia miei; ei nu s' ai lui, ei ai lui Dumnezeu; el nu face decât să-i adăpostească; și fără șovăire, cu toată durerea ce are de a se despărți de dânsul îi dă miei. Iși dă miei, vântului, în ciuda protestărilor acestora și ale fetei lui.

Hoțul n'a șovăit să tragă folos de pe urma încrederei lui Spiridon și a luat miei.

S'a ascuns cu ei într-o peșteră și stă la sfat cu focul care săsăie sub pirostreie. Luptă să birue nedumerirea care l-a cuprins față de purtarea moșneagului. Se întreabă dacă acesta e prost, sau e nebun? Mai bine ar fi să nu se mai gândească și ca să-și uite tulburarea; la îndemnul focului, pleacă să se amețească cu rachiu.

În lipsa tâlharului, un borfaș nemerțește în peșteră și îndemnat de foc — deși nu cu prea multă hotărâre, desleagă miei cu gândul să-i răpească. Miei își închipuie că se va întâmpla iar ca întâia oară și așteaptă ca borfașul să adoarmă.

Dar în loc să vie vântul, prânul tâlhar se întoarce și surprinde pe borfaș deslegând miei. Cu o lovitură de ciomag îl doboară la pământ, apoi din îndemnul focului se hotărăște să-l ducă la judecător, învinuindu-l de hoție. Dar miei au vorbit, și borfașul a aflat că și cel dintâi tâlhar a furat miei. Dar cine o să creadă miei? Și unde e Spiridon să mărturisească adevărul pe care singur îl poate dovedi?

Dar cum tâlharii au plecat să se judece, miei fug înapoi la coliba moșului, care se minunează de această întoarcere pe care n'a voit-o vântul. Și deși miei îi povestesc că noul lor stăpân nu-i îngrijește deajuns, că vorbind cu focul își bate joc de vânt și era să omoare pe al doilea hoț venit să-i fure, bătrânul pleacă să ducă înapoi miei celui dintâi tâlhar.

Se întâlnește cu toții pe mahal unui rău. Prânul tâlhar o cam bagă pe mâneacă, când zărește pe Spiridon, dar se liniștește văzând că acesta nu-i tăgăduiește miei. Dar moșneagul se miră că tâlharul se duce să se judece de către oiașeni cu potrivnicul. Atunci de ce e vântul? De ce nu așteaptă judecata lui? Cum de nu ține socoteală de el acum, când a ținut atunci când a luat miei? Dar acestia nu vor să-l audă.

Atunci, bătrânul se roagă vântului să arate adevărul și la ruga lui apele râului se despart între potrivnici. Vântul a judecat...

Tulburați, tâlharii renunță să se mai sfădească și apucă, care încotro, cu gând să se astâmpere.

Sfântul Spiridon, rămas singur lângă miei, mulțumește lui Dumnezeu și binecuvântează vântul Domnului care potriveste toate.

Naivitatea aparentă a acestei întâmplări — în care se întâlnește atâtea probleme de interes spiritual înalt, ca supunerea, încrederea, dreptatea, jertfa, — ascunde un înțeles ce scapă bogaților cu duhul.

Nu e locul aci să-l discutăm pe larg. Tot ce ne putem întreba, este dacă realizarea

artistică e satisfăcătoare. Din acest punct de vedere nu putem contesta piesei două calități ce se țin strâns una de alta: originalitatea și sinceritatea; originalitatea sincerității, altfel, spontaneitatea evlaviei.

Nici un element artificial sau forțat. Totul simplu, concret, real. Evlavia vine toată dinlăuntru. La acestea se adaugă punerea în scenă și interpretarea ei de către autorul însuși și oameni convinși ca și el.

Interesant e faptul, că această supremă simplitate apare intelectualului modern ca un suprem artificiu. Și tocmai prin aceasta piesa are sorți să izbutească, chiar față de cei pentru care subiectul e fără interes. Spre deosebire însă de Cocteau, unde această simplificare e rezultatul unei selecțiuni intelectuale a efectelor scenice; la Brochet ca și la Ghéon de altfel, simplitatea nu e voită ci găsită întâmplător în inspirație.

Ori cum, rezultatul asupra spectatorului mijlociu e același.

Starea sufletească se împărtășește publicului fără voia lui.

Alt caracter prezintă piesa prezentată în aceeași seară de Ghéon.

În *les trois sagesses du vieux Wang*, sinceritatea autorului stă numai în a raporta fidel împrejurările. Piesa are un caracter de cronică dramatizată pe care autorul o subliniază chiar prin detalii de text. Tratarea conflictului se face însă după toate regulile artei. Abia dacă intervenția Diavolului chinez, un diavol oarecum de panoramă, dă piesei un caracter miraculos.

Piesa desvoltă o întâmplare din timpul războaielor Boxerilor în China, în care Tchang-Fu-Tang, elev preferat al maestrului creștin de box. Wang, plătește recunoștința sa către maestru asasinându-i copiii și dându-i foc locuinței. Lovit în sentimentele sale cele mai adânci, creștinul Wang simte născând în sufletul său răzcoala instinctului de răzbunare. Dar creștinul trebuie să-și iubească vrăjmașul și după îndemnul postului, Wang izbutește să se stăpânească și să se înalțe în chip minunat către cele mai înalte culmi ale sacrificiului de sine.

Nu numai că iartă pe Tchang-Fu-Tang de ofensă, dar față de întoarcerea și pocăirea sin-

ceră a acestuia și în fața singurătății lui în suferința remușcării, bătrânul Wang acceptă să fie tată adoptiv al ucigașului propriilor săi fii.

Autorul vrea să dovedească faptul că creștinismul este pentru noii prozeliți chinezi nu numai o vorbă goală, ca în timpurile celor dinți martiri creștini; și mai este și azi, un privilegiu minunat în care harul lui Dumnezeu își arată puterea lui izbăvitoare în sufletele ome-nești.

Deși avea să lupte cu dificultăți considerabile (redarea culorii locale și a specificității chinezești, teama veșnic prezentă pentru asemenea piese, de a nu da pas retoricei asupra acțiunii propriu zise; caracterul epic al poveștii față cu nevoia de a înfățișa dramatic conflictul; primejdia de a face o piesă ermetică, inaccesibilă celor ce nu au amănunțit problemele sufletești particulare ale catolicismului) cred că autorul a reușit, mai ales spre sfârșit să comunice spectatorilor o emoție general umană, universal accesibilă; iar în momentul suprem al iertării, poate, celor mai atenți și fiorul acela al intervenției unei puteri străine, care caracterizează, puterea harului de sus.

Și dacă ne amintim de cele ce observam la început cu privire la intențiile autorului, putem spune că el are motive să fie mulțumit de realizare; iar spectatorul cel mai dificil poate pleca cu sentimentul că a asistat la un spectacol cu totul deosebit de al producției dramatice de rând; un spectacol care prin faptul că autorul are ceva de spus iese din seria de piese de comandă făcute pentru bani și se apropie de adevărata menire a teatrului, care este să evoc conflictul ori care ar fi domeniul, în care acest conflict se produce.

Abia, dacă ne-am putea exprima temerile ca pe viitor acest gen de a scrie să nu devină o „manieră” asemănătoare atâtor altora — dar și în acest caz, efortul e interesant măcar ca reacțiune împotriva acelora pentru care teatrul nu mai e decât o tejeștea de marfă bine plătită, pe gustul obișnuit al veacului.

Autorii pot avea oricum siguranța că sunt dintre cei puțini, aleși; și aceasta poate să-i consoleze dacă nu vor ajunge ca *Phi-Phi*, la 900 de reprezentații.

MIRCEA VULCANESCU

CRONICA MĂRUNTĂ

În cel din urmă număr al ei imprimat la Cluj, „*Tara Noastră*” își vestea cetitorii că, pe viitor, va apărea la București. Este un fapt firesc și, mai cu osebire, necesar: prin ținuta și ideologia sa, revista d-lui Goga era — dintru început — indicată să stea în centrul vieții spirituale românești. Apariția ei la Cluj era un accident, pe care îl limita hotărît și atitudinea ei combativă față de regionalismul, îngust în-

Militând ideia naționalistă — în cea mai autentică și activă accepție a ei — „*Tara Noas-*

tră” a fost, vreme de șapte ani, singura revistă care a privit, viața politică și culturală românească, în lumina legăturii ei cu tradiția; afirmând poeți tineri care găseau viguroasă sursă de inspirație poetică în folclorul și poezia populară sau cercând să taie în public părții de preocupări și întors spre sănătoasele izvoare primitive, „*Tara Noastră*” a mărturisit totdeauna străduința unei îndoiite opere: de inițiere și orientare culturală — nevoie pe care o știm de multă utilitate, pentru turburea dezordine a sufletului contemporan...

Cunoașterea de sine este rezultatul unei comparații. Din alăturarea propriului cu străinul, limitele celui dintâiu ies mai bine în evidență. Pentru că întrebarea despre ce este *specific românesc* s'a pus cu multă insistență în vremea din urmă, până a deveni marca străduinței literare a generației mai active astăzi, nu era firesc să se producă undeva acea imagine făcută din propriu și eterogen? Ea a apărut în adevăr în volumul d-lui I. Pillat: *Biserica de altădată*.

Ingenioasă idee, aceea de a transpune pe tărâmurile noastre povestirea trecerii lui Cristos printre oameni. S'a spus că fiecare popor a recepționat într'altfel creștinismul. În ce fel l-au recepționat Românii, este o problemă puțin cercetată. Un poet vine acum și aducând în locuri bine cunoscute, sub Piatra Craiului, pe malurile Râului Doamnei, într'un sat din Muscel, întâmplările povestite în Noul Testament, obține o icoană în care adâncimile pline de taina nerisipită și veșnică a pățimirii lui Cristos, fac să urce într'o lumină mai vie crestele pitorescului local. Iată *Rusalile*:

*Târg de munte risipit printre livezi,
Cu cerdacuri risipite de-unde vezi
Piatra Craiului albastră de departe:
Iată toț Ierusalimul tău din carte...*

*Și călare pe-o asină cu mers lin,
Isus vine și Apostolii lui vin
Pe drumeagul care duce spre mușcele,
Pe sub bolta unui schit cu rândunele.*

*Tăran; albi sosiți de ziuă pentru hram,
Rup din sălcii înverzite câte-un ram,
Domnul nostru să-l sfințească. — e asină,
Pe când el blagoslovește în lumină,*

*Și stă 'n umbră un egumen rău la gând—
O țărancă îi așterne la pământ,
Cu smerenie, marama 'nzăpezită,
Sufletul să-i calce Fiul, sub copită.*

Acelaș procedeu îl întrebuințează d. I. Pillat și când este vorba să illustreze câteva din pildele Evangheliilor. Ne-ar plăcea astfel să cităm *Smochinul neroditor*, *Oaia cea pierdută*, *Bunul Samaritan*, etc., poezii dintre cele mai fericit inspirate ale literaturii noastre noi. Volumul se completează prin ciclul „*Drumul Magilor*”, sugestive peisagii mănăstirești, în care viziunea se topește și se spiritualizează într'o atmosferă plină de ecouri muzicale, pașnică și smerită:

*Și 'n mine și 'n poiană și pe drum
Deodată s'a întins atâta pace
Că Dumnezeu plutea ca un parfum
De fân cosit, când claii se desface...*

*Și-ai fi crezut că totu-i zugrăvit
Și că priveșc, copil, o stampă veche,
De nu-mi venea—când șters, când deslușit—
Un soon adânc de clopot la ureche.*

În munca de creare a unei literaturi cu atmosferă caracteristică și proprie, contribuția d-lui I. Pillat, începând cu „*Pe Argeș în Sus*”, „*Satul meu*” și continuând acum cu „*Biserica de altă-*

cunoaștere pe care „*Gândirea*” o datorește *Vi-dată*”, este una din cele mai prețioase. E o rechiului ei colaborator, dar pe care n'ar fi îndrăznit s'o pronunțe, dacă cuprinsul acestui ultim volum al său, n'ar fi apărut în alte publicații.

S

Pentru cea de a doua jumătate a lunii Februarie, se pregătește cu mare grijă comemorarea centenarului Beethoven: alăturându-se sărbătorilor germane, întreaga umanitate, se străduie să cinstească acum pretutindeni, cu fast, geniala lui viață și operă; Beethoven devine pentru fiecare popor, creator *național* prin omnia adâncă și eternitatea muzicii sale. Azi — după un veac întreg curs dela moartea lui — el apare întreg, inversând complect principiul optic al depărtării: în loc să-l micșoreze, distanța de o sută de ani care desparte existența lui de a noastră, îl mărește. Viața îi capătă acum lumini și sensuri de simbol.

Căci, în vremea când își compunea simfoniile, Beethoven era cu totul lipsit de bucuria urechii: ca unui pictor de sunete, căruia i-ar fi lipsit mâinile, el creia numai cu intuiția sunetului. Muzica lui se proiecta întâi interior. Ea dobânda înăuntru sonorități pe care nu le vor putea auzi niciodată oamenii: urechia sensibilității sale vibra singură, cât toate timpanele oamenirii la un loc. Creiată în primul rând subteran, muzica lui Beethoven se destăinuia apoi lumii într'o revărsare de armonii, pentru care — de multe ori — matca instrumentelor pământiești era mult prea strâmtă. Singur mărturisea: „credeți că mă gândesc la vioară, când îmi vorbește divinitatea și scriu cum îmi dictează?”

În acest sens, „*Simfonia a noua*” — cea mai croică prin efortul supraomenesec al lui Beethoven de a o creia, într'o vreme când auzul îi lipsea cu totul — este de o puritate unde sunetul capătă gingășii serafice, anevoie de înviat pe coarde: pentru a o cuprinde deplin, simțurile noastre au nevoie de o stare de amortire a trupului care să târască sufletul cât mai departe, acolo unde hotarele conștiinței sa îngână cu visul...

În viața lui Beethoven nu se poate, astfel, între decât pe ușile pe care le-a deschis — în înțelegerea contemporană — Carlyle, cu ale sale conferințe „*cultul eroilor*”: eroica perseverență a lui Beethoven de a cerca să surprindă sufletul umanității pe clapele pianului, când între el și sufletul său personal nu mai exista deloc trăsura de unire a urechii, adaogă celor șase fețe, sub care Carlyle studiasse „*eroicul în istorie*”, o a șaptea: eroul ca muzicant, ilustrând-o cu cel mai strălucit exemplu al artei moderne — Beethoven!

Acest aspect al vieții lui și întreaga-i operă, va cerca să le evoce, și la noi în țară, la 17 Februarie, *Fundația culturală Principele Carol*: printr'o serie de concerte (cuprinzând toate simfoniile) conduse de marele dirijor german H. Scherchen, o carte comemorativă și un întins număr de conferințe.

Prietenii „Gândirii“

Un apel către cetitorii noștri

Cu numărul de față „Gândirea“ intră în al șaptelea an de existență. A ieșit șase ani fără întrerupere, dar — noi o recunoaștem cei dintâiu — a ieșit câteodată foarte neregulat. Și nu e greu de înțeles această neregularitate: dela un număr la altul au trecut uneori luni de zile, — timp în care redactorii revistei trebuiau să nascociască din piatră seacă bani pentru caietele următoare.

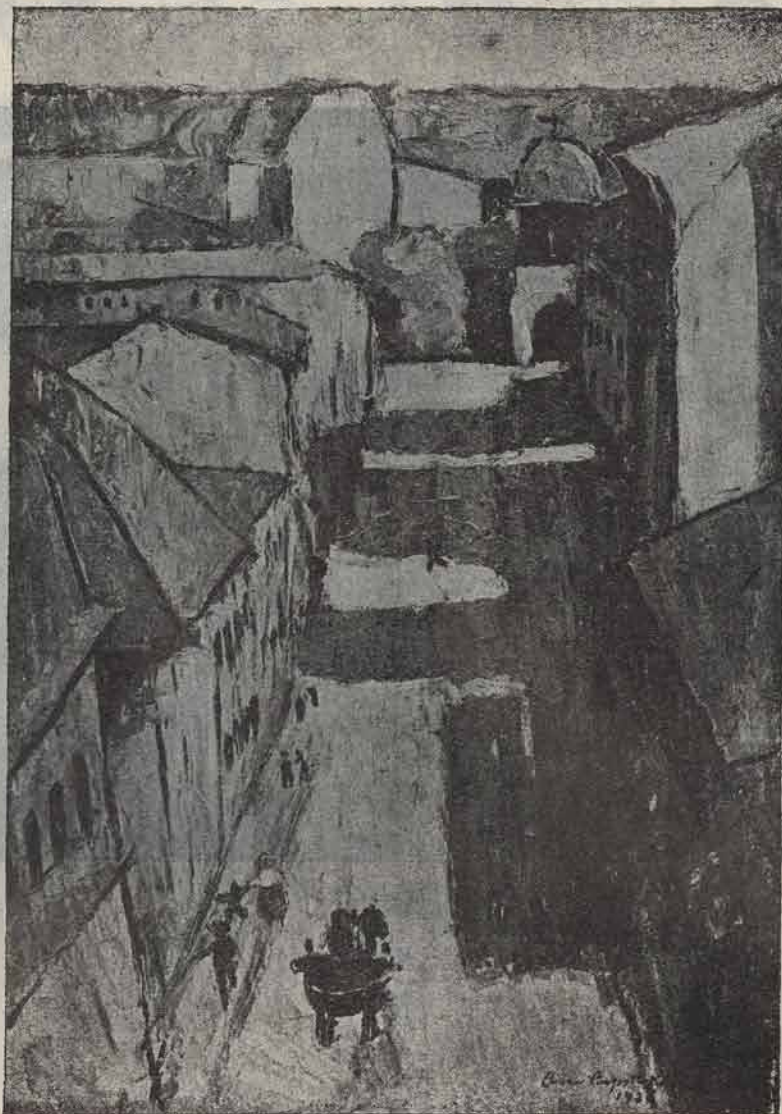
Nu ne plângem de cetitori. „Gândirea“ are destui, și faptul acesta dublează încrederea în scrisul nostru și în necesitatea lui sufletească. Față de acești cetitori, cari ne urmăresc și ne înțeleg, nu ne sfiim să mărturisim rolul ce ni-l atribuim: acela de a pune literatura și arta noastră în slujbă de forțe creatoare ori cel puțin lămuritoare ale sufletului rasei noastre, așa cum îl întrezărim slăvit prin viziune. Știm: avem cetitori convinși ca și noi. Pe unii îi cunoaștem; pe cei mulți îi simțim vibrând împreună cu noi.

Banul cu care voi, scumpi prieteni, cumpărați „Gândirea“ ar fi, după cele mai sgârcite socoteli, suficient să-i asigure o apariție matematică. Dar între noi și voi stă, intermediar, negustorul de literatură: depozitarul — chioșcarul și librarul. Acest îndermediar nu e totdeauna corect. Avem conturi de sute de mii de lei neachitate. Ele sânt împrăștiate prin toate orașele țării. România nu are încă o lege de protecție a muncii intelectuale. Produsul scriitorului rămâne la bunul plac al intermediarului. În situația de azi, ca să scoatem ce ni se datorează, ar trebui să cheltuim încă atâta în procese.

Dar noi credem că răul se poate lecu și prin alte mijloace. Și a-nume: cu ajutorul prieteniei voastre binevoitoare. „Gândirea“ vrea să aibă între cetitorii săi din fiecare oraș un prieten, om cu trecere în localitate, la care să apelăm când depozitarul e recalitrant. Intervenția prietenului nostru ar aminti chioșcarului sau librarului datoria elementară a corectitudinii și l-ar constrânge să-și expedieze contul. Operația e simplă și se poate face în ora plimbării, după indicația administrației revistei.

„Gândirea“ își așteaptă astfel în fiecare oraș prietenul salvator — profesor, preot, inginer, medic, ofițer, student, avocat, magistrat — care, cu prețul unei plimbări, să facă operă de educație a depozitarului și să redea revistei banul atât de necesar unei regulate apariții.

„GÂNDIREA“

RISA PROPST — KRAID

„STRADĂ”

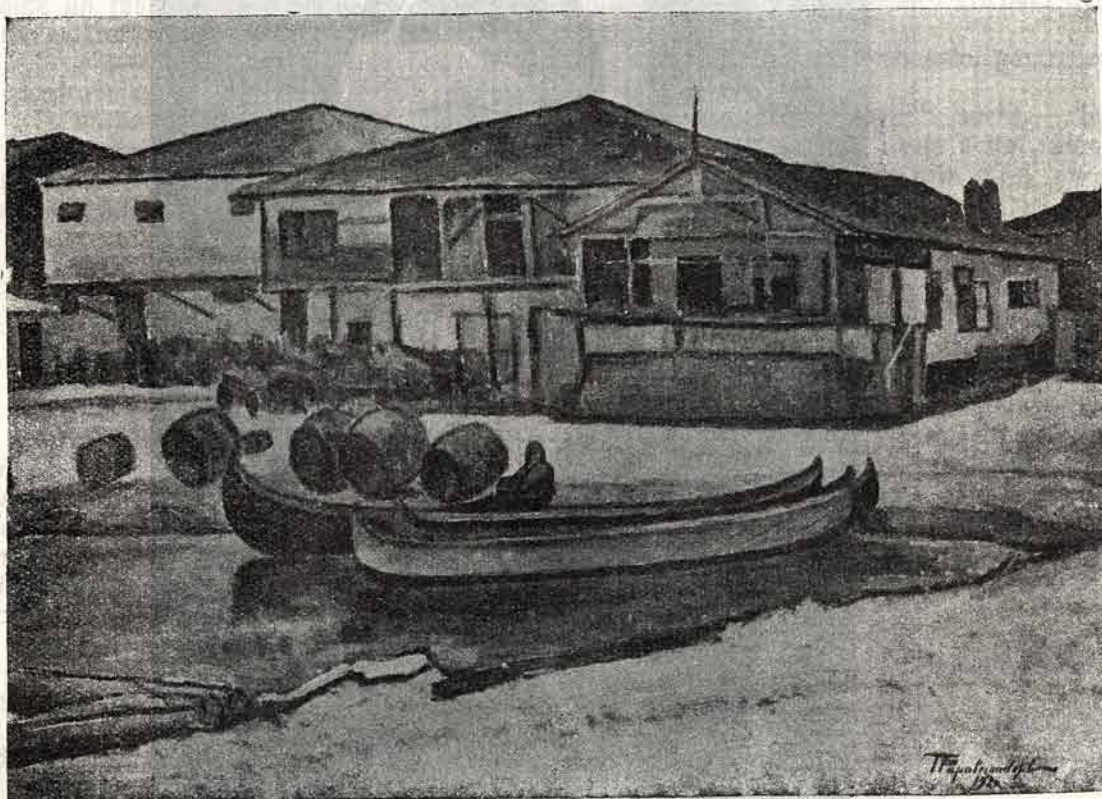
GÂNDIREA

41

La casa-e mobile... Cum dai face gâta?
 Cinei parale, cinei parale, cinei
 parale Orghulei!
 Libertate? da! Fraternitate? hm! Egalitate? Niciodată!
 Dacă tot ai fi bol, cum ai să vii?

La care
 — Să a
 un rău

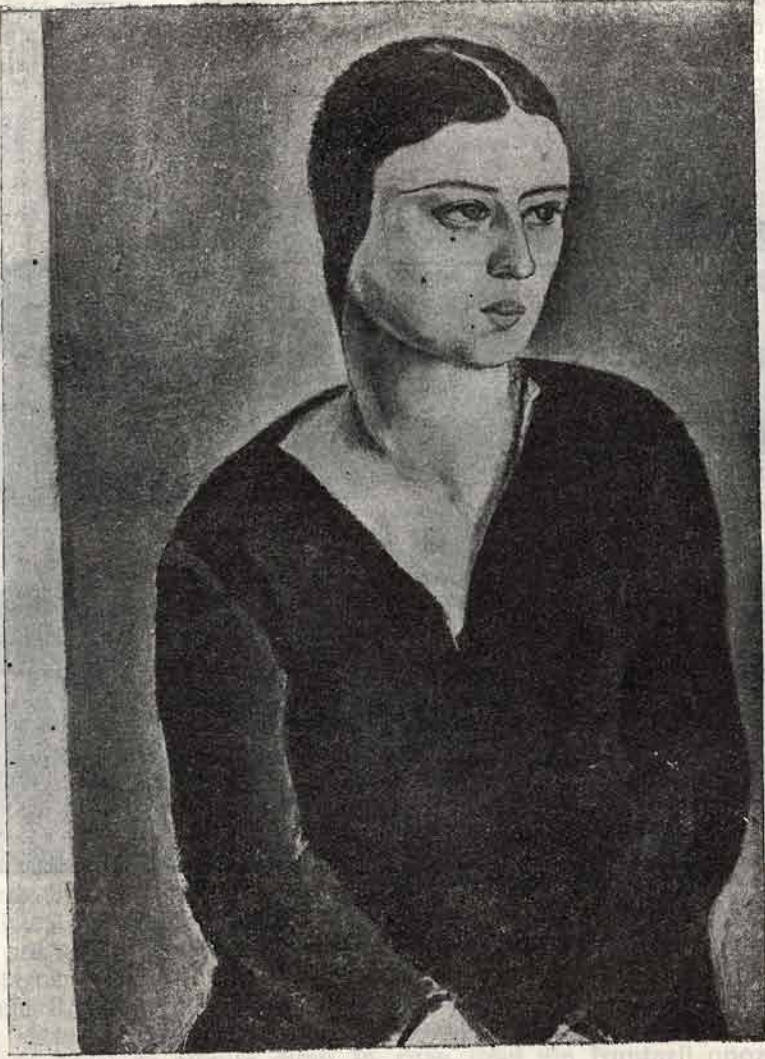
La voi sări!

TACHE PAPATRIANDAFIL

PEISAJ

...ca lăsați cămășă a bănușilor și săvârșitor. Târziu unei vieți pure și în re-
 nașterea și jănăbă a asfel de viață îl trebur, înecă ajung să spun: îndatoriri? Cere-i căi
 de miltă... Dreptul? Nici da nici nuul, că nu știu ce să facă cu ele sau în cel mai bun
 caz le folosește rău, în mod egului și înarbită, subolând prosperitatea și siguranța țării.
 Mă rog, de ce... țărâul nostru a putut până acum să lupte piept tuturor vicliilor, de
 ce? Pentru că a...

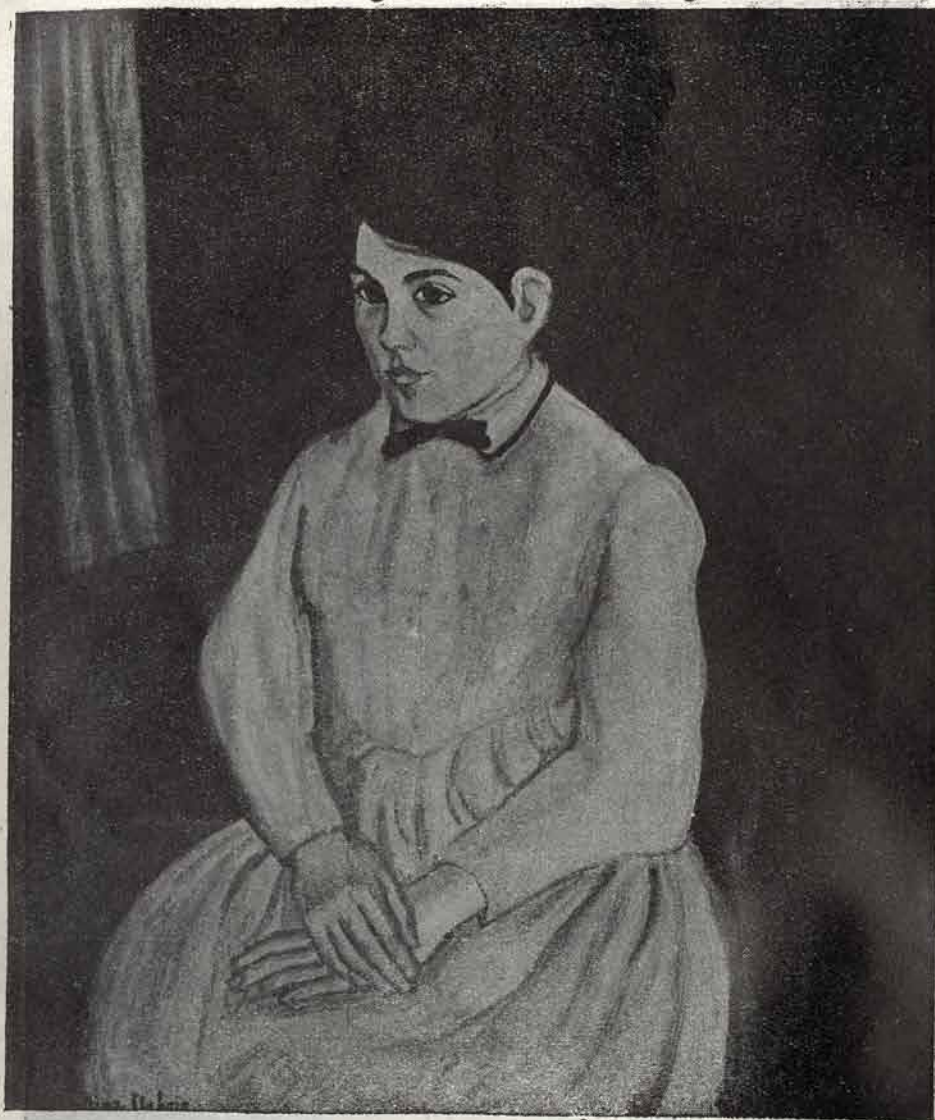
IONESCU - SIN

PORTRET

10 10 10 10 10
 9 9 9 9
 8 8 8 8
 1855-1860
 Dupa...

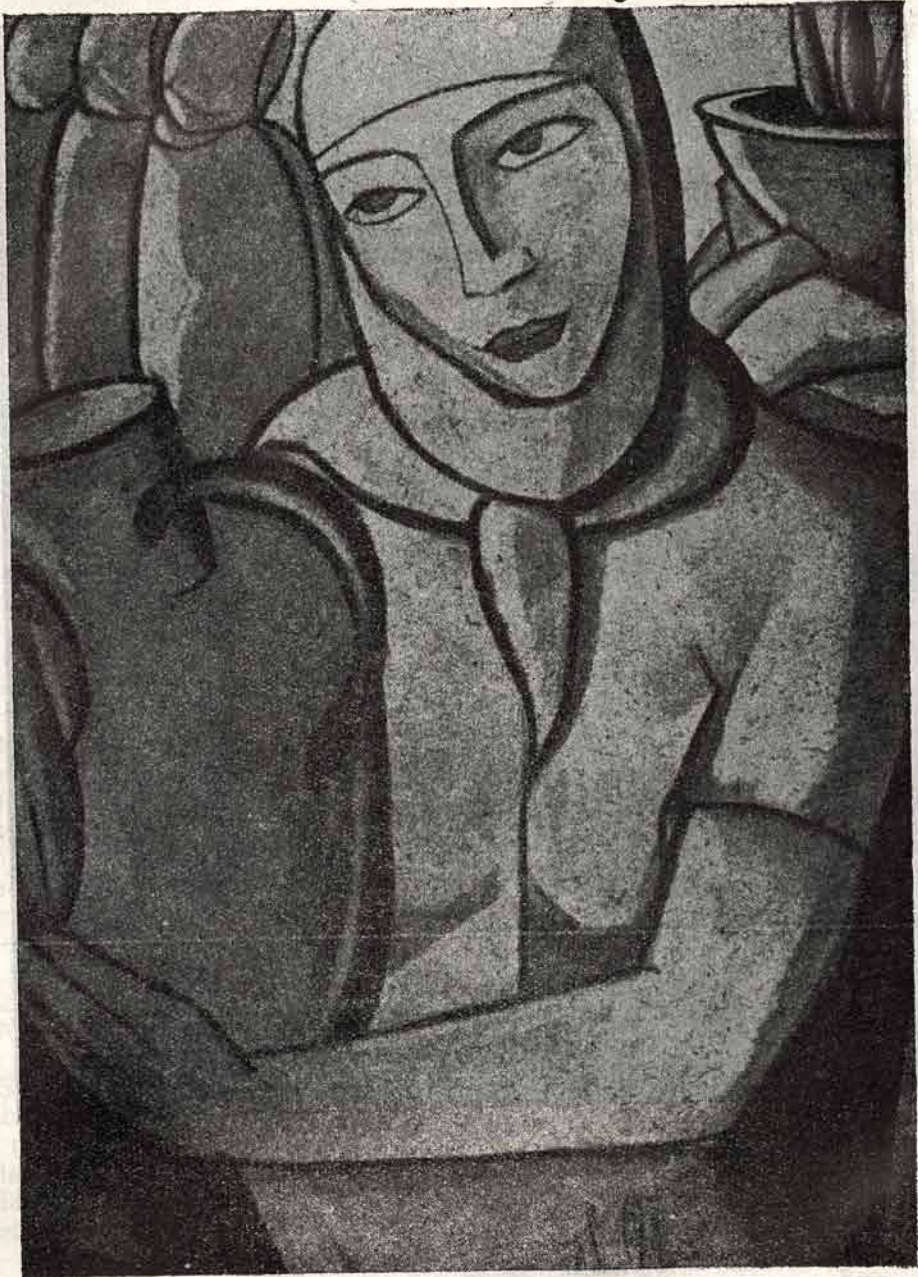
Divide et Imperia
 Pestele cel mare
 fugite pe cel
 mic.
 Meternich!

NINA ARBORE

FETIȚA IN ROZ

GÂNDIREA

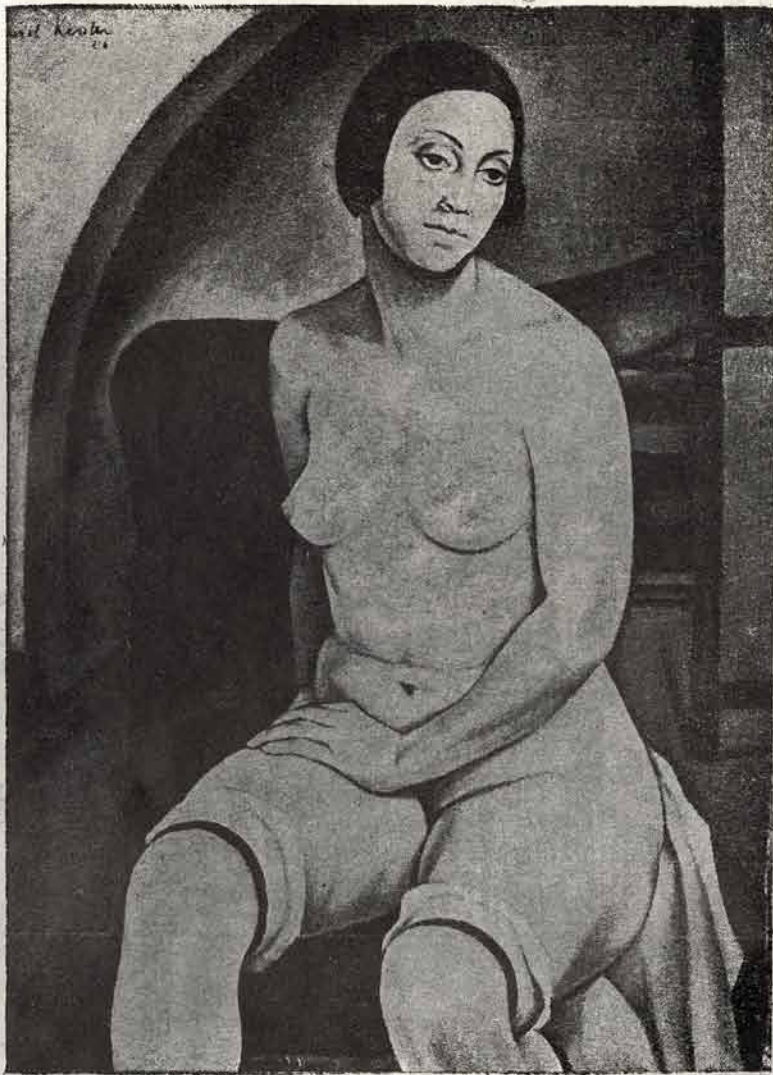

OLGA GRECEANU

„SAMARITIANCA”

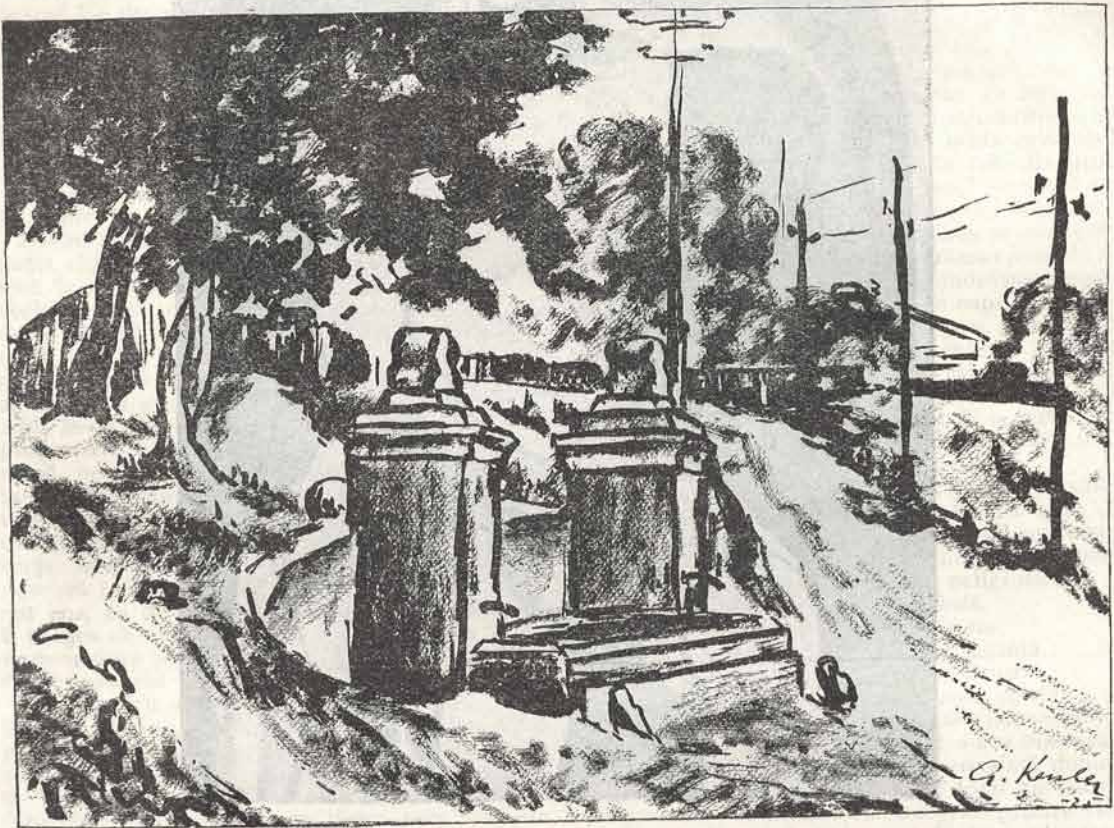
GÂNDIREA

AUREL, KESSLER

NUD

GÂNDIREA

AUREL KESSLER

PEISAJ

GÂNDIREA

G. H. D. MUGUR
LABOREMUS

SCRISORI CĂRTE INVĂȚĂTORI
EDITURA FUND. CULT. „PRINCIPELE CAROL“
Prețul 20 Lei

TUDOR VIANU
MASCA TIMPULUI

SCHIȚE DE CRITICĂ LITERARĂ
BIBLIOTECA „SEMĂNĂTORUL“
EDITURA LIBRĂRIEI DIECEZANE, ARAD.

LUCIAN BLAGA

DARIA

DRAMĂ

EDITURA ARDEALULUI

TUDOR VIANU

FRAGMENTE MODERNE

EDITURA CULTURA NAȚIONALĂ

Lei 80

IN CURÂND APARE:

OCTAVIAN GOGA

MUSTUL CARE FIERBE

ARTICOLE DE POLITICĂ NAȚIONALĂ și ESSEURI CULTURALE

CEZAR PETRESCU
OMUL DIN VIS

NUVELE

EDITURA RAMURI

Prețul 40 Lei

CRAIOVA

ION MARIN SADOVEANU
DRAMA ȘI TEATRUL

BIBLIOTECA „SEMĂNĂTORUL“

EDITURA LIBRĂRIEI DIECEZANE, ARAD.

CARTEA VREMII

COLECȚIE ENCICLOPEDICA

INGRIJITA DE NICHIFOR CRAINIC

AU APARUT:

1. EMANOIL BUCUȚA	LEGĂTURA ROȘIE
nuvele.
2. CHARLES MAURRAS	VIIITORUL INTELIGENȚII
în rom. cu o introducere de T. Vianu.
3. ION PILLAT	SATUL MEU, VERSURI
cu gravuri în lemn de Teodorescu-Sion.
4. LUCIAN BLAGA	FENOMENUL ORIGINAR
studii filosofice.
5. H. IBSEN	FEER GYNT
trad. în versuri de Adrian Maniu.
6. MIHAI D. RALEA	INTRODUCERE ÎN SOCIOLOGIE.
7. LUCIAN BLAGA	FAPTA
joc dramatic.
8. D. IANCOVICI	SOCIETATEA NAȚIUNILOR
10. L. PIRANDELLO	HENRIC IV
trad. de Al. D. Marcu.
11. V. VOICULESCU	POEME CU INGERI
12. OKAKURA KAKUZO	CARTEA CEAIULUI
trad. de Emanoil Bucuța.
13. N. DAȘCOVICI	DUNĂREA NOASTRA

EDITURA FUNDAȚIEI CULTURALE PRINCIPELE CAROL

EXEM-
PLARUL
LEI 30.—

GÂNDIREA

EXEM-
PLARUL
LEI 30.—

REDACTORI: CEZAR PETRESCU ȘI NICHIFOR CRAINIC
GRUPAREA REVISTEI: LUCIAN BLAGĂ, VASILE BÂNCILĂ, EMANOIL BUCUȚA, AL. BUSUIOCEANU,
OSCAR WALTER CISEK, N. M. CONDIESCU, DEMIAN, O. HAN, NAE IONESCU, G. M. IVANOV,
ADRIAN MANIU, ALEXANDRU MARCU, GIB. I. MIHĂESCU, ION PILLAT, ION MARIN SADOVEANU,
PAMFIL ȘEICARU, FRANCISC ȘIRATO, TUDOR VIANU. V. VOICULESCU

APARE ODATĂ PE LUNĂ

REDACȚIA: STRADA POLONĂ No. 38, BUCUREȘTI.

No. 1

IANUARIE 1927

CUPRINSUL :

INTRE APOLLO ȘI ISUS de <i>Nichifor Crainic</i> 1	RAINER MARIA RILKE de <i>Oscar Walter Cisek</i> 30
PE DECINDEA DUNĂRII, ARGONAUȚ ȘI SIFLETUL de <i>V. Voiculescu</i> . 5	CRONICA PLASTICĂ de <i>O. W.</i> <i>Cisek</i> 31
CONU ENAKE de <i>N. Condiescu</i> . 8	DRAMA ȘI TEATRUL MEDICUL IN DILEMĂ de <i>I. M. Sadoveanu</i> 33
VRAJĂ de <i>Ion Pillat</i> 22	IN MARGINEA MIȘCĂRII TEATRALE de <i>Mircea Vulcănescu</i> 35
CÂNTECUL ÎNȚĂKILUI DOMN. OR de <i>Adrian Maniu</i> 24	CRONICA MĂRUNȚĂ
IDEI. OAMENI & FAPTE SCRIITORI CARI NU MAI SÎNT de <i>Emanoil Bucuța</i> 26	

ILUSTRĂȚII

COPERTA : de *Maria Pillat*

SUPPLEMENT : Reproduseri din Salonul femeilor pictori și sculptori și
din expoziția A. Kessler, C. Papatriandafil și Ionescu-Sin

DESENE IN INTERIOR : de *Demian*.

ABONAMENTE: 1 AN, 350 LEI; 6 LUNI, 175 LEI PENTRU INSTITUȚIUNI
ȘI AUTORITAȚI, 500 LEI ANUAL. IN STRĂINĂȚATE: 500 LEI ANUAL

ADMINISTRAȚIA: GR. TEODOSSIU, STRADA LATINĂ No. 10

EXEM-
PLARUL
LEI 30.—

GÂNDIREA

EXEM-
PLARUL
LEI 30.—